

De bange winter

Tineke Dooge-Verra

DE BANGE WINTER

TINEKE DOOGE-VERRA

De bange winter

Illustraties H. Sturris

UITGEVERIJ G. F. CALLENBACH B.V., NIJKERK

ISBN 90266 4457 4

HOOFDSTUK I

Het is avond. Een koude, winderige herfstavond. De wolken zijn donker en grijs langs de hemel en de maan is zoek. Het zwarte water klotst en kolkt en doet de oude roeiboot aan het lange touw deinen en schommelen, zodat hij telkens weer tegen de steiger aanbotst.

Krak, knerp . . .

Maar er is niemand die het hoort, niemand die het merkt. Want de wilde wind neemt het geluid mee en verspreidt het, ver over het wijde donkere land.

Jan Jaap, in zijn warme bed op de zolder hoort het ook niet. Hij slaapt. Hij heeft rode wangen en zijn haar is bijna wit. Zijn vuisten liggen gebald boven op de dekens en zo nu en dan beweegt hij ze alsof hij in zijn dromen aan het vechten is. Hij droomt van verre landen en wilde dieren, van Indianen op snelle paarden en van geweldige oerwouden vol duistere geheimen.

Krak, knerp . . .

Vader en moeder horen het ook niet. Zij zitten beneden in de kamer bij de kleine warme kachel. Vader leest en moeder breit een wollen das voor de slapende jongen boven. En als de wilde wind nog wilder om het kleine huisje gaat gieren, zegt ze: „Hij zal hem nodig hebben, het is nu bijna winter.” En vader knikt en in zijn ogen is zorg. Het is bijna winter, denkt hij, en wat zal er dan met ons gebeuren? Als het water nog hoger gaat rijzen, waar moeten we dan naar toe? Hier zijn we veilig, in dit kleine huisje aan de wijde plas, maar als dat niet langer kan. Wat dan? Zijn ogen glijden langs de stijf gesloten gordijnen. Ze worden iedere avond zorgvuldig dichtgetrokken, voor moeder de lamp opsteekt. En iedere avond gaat hij naar buiten, om te kijken of er geen kiertje licht doorstraalt.

Want licht betekent gevaar, en gevaar is er overal in deze donkere maanden van het laatste oorlogsjaar.

Knerp, krak . . .

De wind trekt wild aan het touw van de oude roeiboort, die nu al onrustiger op het water danst. De wind weet niet van gevaar en angst, van honger en kou. Hij speelt zijn wilde spel, en de kleine huisjes rond de donkere plas schijnen nog dieper weg te duiken in de kraag van het hoge riet.

Op de zolder beweegt JanJaap zich onrustig in zijn slaap. Zijn gebalde vuisten gaan over het dek, en plotseling, met een schok schrikt hij wakker. Het is pikdonker op de zolder, want de ramen zijn goed met zwart verduisteringspapier beplakt en laten geen enkele lichtstraal door. De enige verlichting voor JanJaap is een oude zaklantaarn, die naast zijn bed op het kastje ligt. En als moeder boven komt, om nog even naar hem te kijken, voor zichzelf ook slapen gaat, heeft zij altijd een kaars bij zich, wat JanJaap een beetje aan Kerstmis doet denken.

In het donker graait zijn hand naar de zaklantaarn, maar hij grijpt mis en met een bons valt de lantaarn op de vloer. Moeder, beneden in de kamer, hoort het en legt haastig haar breiwerk neer. Met de kaars in haar hand klimt zij de nauwe trap op en vraagt bezorgd: „Wat is er JanJaap, ben je wakker?” JanJaap zit rechtop in zijn bed nu en kijkt met grote ogen naar de wilde schaduwen, die de flakkerende kaarsvlam op het schuine dak van de zolder werpt.

„Ik droomde, mam,” zegt hij aarzelend, blij dat het kaarslicht hem zijn vertrouwde zolder teruggeeft, „en het was zo griezelig. En toen werd ik wakker en wilde mijn zaklantaarn pakken, maar hij viel op de vloer.”

Moeder glimlacht. „Ga maar weer lekker slapen jongen,” zegt ze terwijl ze hem opnieuw toedekt. „Hoor je hoe het buiten waait? Misschien heeft de wilde wind je die griezelige dromen gegeven. Maar je ligt veilig in je warme bed en vader en ik zijn vlakbij.”

JanJaap knuffelt zich weer behaaglijk in het warme holletje van de dekens en ziet het kaarslicht langzaam door het trapgat verdwijnen. „Welterusten mam,” roept hij nog en van beneden al hoort hij moeders antwoord: „Slaap maar lekker JanJaap.” Dan is er weer alleen maar de donkere zolder en de gierende wind, die aan het strooien dak trekt en in de schoorsteen blaast. Maar JanJaap hoort het niet meer. JanJaap slaapt.

In de kamer legt vader nog een turf in het potkachelkje. „We zullen ze ergens anders neer moeten leggen,” zegt hij, „ze liggen al bijna in het water.” „JanJaap kan je wel helpen morgen,” zegt moeder, „het is zaterdag, hij hoeft alleen maar 's morgens naar school.”

Maar ze denken allebei aan het water, dat langzaam maar zeker stijgt. Het water dat opkruipt tegen het land en er zich dan overheen spreidt. Dat de steiger al bijna onder heeft gezet en nu toekomt op de veranda die om het huisje loopt. De gemalen die het weg moeten pompen, werken niet meer, en het lage land zal spoedig helemaal onder water staan.

„Misschien zouden jij en JanJaap maar terug moeten gaan,” zegt vader, „naar ons huis in de stad, daar is het tenminste droog.”

„Maar het is er niet veilig,” zegt moeder, „jij zou niet mee kunnen gaan.” En ze denkt aan de Duitse soldaten die door de straten marcheren en die de mannen oppakken en naar Duitsland sturen om ze te laten werken in hun fabrieken.

Hier in dit stille waterland komen de Duitse soldaten niet. In hun kleine huisje zijn ze veilig. Maar als het water blijft stijgen . . .

Moeder zucht. De oorlog duurt al zolang en heeft al zoveel verdriet en ellende gebracht. En JanJaap is in de zomer erg ziek geweest. Hij heeft difteritis gehad; dat is erg besmettelijk, er mocht niemand bij hen komen. Alleen moeder om voor

hem te zorgen. Nu is hij weer sterk en gezond, maar in de stad kan hij zo gemakkelijk weer ziek worden.

„Kom,” zegt vader „we zullen er nog wel eens over denken. Misschien stijgt het water wel niet veel hoger meer. We zullen nu ook maar eens naar bed gaan.”

En dan wordt het helemaal donker en stil in het kleine huisje. De lamp gaat uit en de potkachel houdt op met snorren, want de turven zijn opgebrand. Alleen de roeiboot buiten danst op het water en trekt aan zijn touw. En tussen twee grijze wolken schijnt een ogenblik de maan.

Maar er is niemand die het ziet. Ze slapen. Alle drie.

De volgende morgen is de wilde wind verdwenen en de zon schijnt vrolijk op het water, dat vriendelijk terug blinkt.

De deur van het huisje gaat open en JanJaap komt naar buiten.

„Sop, sop,” gaan zijn laarzen als hij naar de steiger loopt, en nog voor vader ook buiten is, hebben zijn stevige knuisten het touw van de roeiboot al los gemaakt.

„Mag ik roeien, pap?” vraagt hij, als vader ook in de boot stapt. Vader knikt en JanJaap roeit de boot met stevige slagen het meer op. Eerst gaan ze Egbert halen.

Egbert is JanJaaps vriendje. Hij woont ook in een klein huisje aan de plas, en ze gaan ieder dag samen naar school. Dat is een lange weg. Eerst roeien ze het meer over en leggen aan bij het vissershuisje aan de overkant. Dan lopen ze over het smalle pad naar het dorp. Ze moeten het hele dorp ook nog door, want de school is aan de andere kant. Ze stappen flink door.

„Heb je knikkers?” vraagt JanJaap.

Egbert knikt en steekt zijn hand in zijn broekzak. Als hij hem eruit haalt, liggen er knikkers in alle kleuren op.

JanJaap kijkt er een beetje jaloers naar. Zoveel heeft hij er

niet. Maar misschien wint hij wel een hoop vandaag. Het is een heerlijk spel, dat knickerspel. Met de hak van je schoen maak je een kuiltje in de grond. Dan neem je een paar knickers in je hand en roept: „Wie doet er bij?” Als iemand er evenveel knickers bij heeft gedaan als jij in je hand hebt, gooi je alle knickers in het kuiltje. Is er een even aantal knickers in het kuiltje dan zijn alle knickers voor jou, maar als dat aantal oneven is, dan zijn ze voor de ander. Ze spelen het bijna iedere dag en tellen 's avonds gretig hun knickers.

Als ze bij de school aankomen, komt de meester net naar buiten om de kinderen binnen te roepen. Het is maar een kleine school; er zijn maar twee lokalen en er is maar één juffrouw en één meester.

De meester is oud. Hij heeft vriendelijke ogen en een klein grijs puntbaardje, en hij kan prachtig vertellen. Verhalen uit de vaderlandse geschiedenis en over verre landen. Maar ook verhalen uit de bijbel. Over Mozes en David en over de Here Jezus die geboren werd in een stal, maar die toch de Zoon van God was.

Vandaag vertelt de meester over de Here Jezus die op het water liep, in de storm.

JanJaap luistert aandachtig. Stel je voor, denkt hij, dat de Here Jezus bij ons over de plas liep. Het kan er net zo stormen als op het meer van Galilea en soms hebben de golven ook witte koppen. Zou ik dan ook naar Hem toe gaan, net als Petrus? Zo maar op dat wilde water gaan lopen? Maar Petrus werd bang en zonk weg in de golven. Zou ik ook bang worden? Toch bracht de Here Jezus Petrus veilig terug in de boot. Hij hoefde niet bang te zijn, „omdat de Heer bij hem was”.

Het verhaal is uit. Jammer. Nu gaan ze rekenen en daarna lezen, en als het speelkwartier is knikkeren ze en JanJaap wint. Egbert ook. Ze hebben samen handen vol knickers.

„Het is zaterdag vandaag,” zegt Egbert, „kom je vanmiddag

bij me spelen JanJaap?" JanJaap trekt een dikke rimpel in zijn voorhoofd. Vader heeft vanmorgen gezegd dat ze vanmiddag samen de turven moeten verleggen. Het kan niet langer wachten nu het water iedere dag hoger rijst. Hij vindt het fijn om vader te helpen met de turven. Dat heeft hij al eerder gedaan. Maar bij Egbert spelen is ook fijn. Hij aarzelt. „Ik zal het aan mijn vader vragen,” zegt hij dan.

Om half twaalf zegt de meester: „Ziezo jongens, bergen jullie nu je boeken en potloden maar weg. Maar denk erom hoor, alles netjes in je vakken.” De kinderen doen het zo vlug ze kunnen, want ze weten wat er komen gaat. Het laatste half uur van de week gaat de meester altijd vertellen. Geen verhaal uit de bijbel of uit de vaderlandse geschiedenis, maar verhalen over andere kinderen, in landen, ver weg aan de andere zijde van de oceaan . . .

Nu wordt het zo gezellig in de klas. De meester gaat op de voorste bank zitten en de kinderen verschuiven allemaal in hun banken, zodat ze hem goed kunnen zien. JanJaap leunt op zijn elleboog, zijn vuist duwt in zijn wang, maar hij merkt het niet, want het verhaal is spannend. Hij vergeet helemaal dat hij in een bank in een schoollokaal zit. Hij trekt mee met de jongen uit het verhaal door hete woestijnen met gloeiend geel zand. Hij rijdt op een kameel en slaapt onder de sterren. Hij heeft honger en dorst. Hij is warm overdag en koud 's nachts . . .

Op weg naar huis praten ze er samen over, Egbert en Jan-Jaap. „Als ik later groot ben,” zegt Egbert, „ga ik ook naar die warme landen en dan ga ik reizen door de woestijn net als die jongen.”

„Ik ook,” knikt JanJaap.

Maar dan vergeten ze de verre vreemde landen, want er rolt plotseling een knikker voor hun voeten . . . en nog één . . . en nog één . . .

JanJaaps broekzak is niet bestand tegen al de knikkers die hij

die morgen heeft gewonnen en door een grote scheur buitelen ze allemaal naar buiten. Ze rollen over het pad en duiken weg in het gras. In een oogwenk liggen de beide jongens op hun knieën op het pad. Haastig grabbelen ze naar de knikkers, maar het duurt een hele poos voor ze ze allemaal terug gevonden hebben

„Doe ze in je zakdoek joh,” raadt Egbert, als JanJaap, met beide handen vol knikkers, voorzichtig verder begint te lopen. Er komt een groezelige zakdoek te voorschijn. De vier punten worden netjes bij elkaar geknoopt. Zo is het een keurig zakje waar de knikkers allemaal in verdwijnen . . .

En dan zetten ze het op een lopen, want ze hebben Egberts vader gezien, die bij het vissershuisje in zijn roeiboot al op hen zit te wachten.

's Middags helpt JanJaap zijn vader met de turven. „Laten we ze maar op de veranda leggen,” heeft vader gezegd, „daar liggen ze tenminste droog.” JanJaap werkt flink mee. Hij brengt de turven van hun oude plaatsje naar de veranda en stapelt ze daar netjes op. Eerst moet hij zijn vader helpen en dan mag hij met Egbert gaan spelen, hebben vader en moeder gezegd.

Wanneer ze klaar zijn brengt vader hem in de roeiboot naar Egbert. In de zomer kon JanJaap naar Egbert lopen. Maar dat kan nu niet meer, het water staat te hoog. Als ze bij Egberts huisje aankomen, is zijn vader net bezig het melkbusje in hun roeiboot te zetten.

„Gaan jullie mee naar de boerderij om melk te halen, jongens?” vraagt hij.

Dat willen ze graag. Er is altijd wat te zien op de boerderij en de boerin is zo vriendelijk. Ze giet de schuimende melk in het busje en tovert voor beide jongens een flink stuk koek te voorschijn. Egberts vader gaat met haar mee naar de keuken om een kopje koffie te drinken en de jongens mogen zolang op

de hooizolder spelen. Dat is bijna het fijnste wat er is, vinden ze. Ze hebben dolle pret. Ze duikelen in het zachte hooi. Ze spelen verstoppertje en maken een hol. Maar al gauw roept vader van beneden dat het tijd is om naar huis te gaan.

„Kom maar eens gauw weer spelen,” zegt de gulle boerin, „maar dan een hele middag.” Dat willen ze erg graag.

Bij Egbert thuis spelen ze met zijn trein. De rails liggen dwars door de kamer. Het is een prachtige trein, JanJaap zou er best ook zo een willen hebben. „Hij is eigenlijk van Kees,” zegt Egbert. „maar die speelt er al lang niet meer mee.”

Kees is Egberts grote broer. Hij is niet dikwijls thuis, een enkele keer komt hij voor een paar dagen, maar meestal is hij weg.

Nu roeien vader en JanJaap samen door de donkere avond

naar huis. Vandaag is er geen gierende wind en kolkend water.

De roeiboot glijdt zachtjes over de kalme plas. Het is heel stil, alleen de riemen maken zachte plonsgeluiden in het water. Er is ook geen enkel lichtje. Alleen de maan schijnt en honderden sterretjes.

Gelukkig kunnen de Duitsers de sterren niet verduisteren, denkt JanJaap. Stel je voor, al die kleine lichtjes beplakken met zwart papier. Hij moet er zelf een beetje om lachen.

Vader ziet het. „Waar lach je om?” vraagt hij.

JanJaap vertelt hem van de sterren en het verduisteringspapier.

„Weet je,” zegt vader, „dat de mensen heel vroeger geloofden dat de sterren gaatjes waren in de hemel?” Dat vindt JanJaap leuk. Gaatjes in de hemel, waardoor het licht vrolijk naar buiten straalt. „En de maan dan,” wil hij weten. „O, daar woont een mannetje op, dat weet je toch,” lacht vader. JanJaap lacht mee. Hij weet wel beter. Hij kijkt omhoog naar de vriendelijke bolle maan. Die knipoogt ondeugend terug.

De tocht is voorbij. De roeiboot glijdt langs de steiger en JanJaap springt eruit om hem vast te leggen. Een stevige platte knoop, zo heeft vader hem dat geleerd. Klets, klots, gaan hun laarzen door het water als ze samen naar de veranda lopen. Binnen wacht moeder met het eten.

HOOFDSTUK II

Er gaat een bootje over het meer. Een man roeit het met krachtige slagen. Hij stuurt recht op het huisje van JanJaap en zijn ouders aan. Maar JanJaap merkt het niet. Hij ligt languit op de vloer van de kamer en leest een Indianenboek. Moeder en vader zien het ook niet. Moeder is bezig eten te koken op het potkachelkje en vader is boven op de zolder. De man legt de roeiboort aan de steiger en stapt op het huisje toe. Zijn hoge laarzen klotsen door het water en dan pas horen moeder en JanJaap hem. „Wie zou dat zijn?” zegt moeder verbaasd en dan, als de man de veranda opkomt, nog verbaasder: „Oom Jan!”

JanJaap is al bij de deur, die hij wijd open zwaait om zijn oom binnen te laten. Vader komt haastig de smalle zoldertrap af om te zien wat er aan de hand is.

„Toch geen slecht nieuws?” vraagt hij, als oom Jan zijn jas heeft uitgedaan en in de stoel bij het potkachelkje zit.

Oom Jan kijkt de kamer rond alsof hij bang is dat andere mensen hem ook zullen kunnen horen, voor hij zegt: „Nee, thuis is alles goed maar . . .” en nu dempt hij zijn stem, „er is wat anders.”

Zijn blik gaat naar JanJaap en dan naar moeder. Die begrijpt het en zegt: „JanJaap ga jij eens even naar de zolder, ik denk dat oom Jan iets met ons bespreken wil.”

JanJaap pakt zijn boek op en klimt de trap op. Maar het is zo donker op de zolder, nu de beide raampjes met verduisteringspapier zijn beplakt. Veel te donker om te kunnen lezen.

JanJaap loopt naar het verste raampje en duwt het open. Dat is beter, helder daglicht stroomt naar binnen. Hij vergeet zijn Indianenboek en leunt met zijn ellebogen op het smalle vensterkozijn. Niets dan riet en struikgewas ziet hij van hier. En

water, overal water. Hij denkt eraan hoe heerlijk hij hier gespeeld heeft in de zomer, toen er nog geen water op het land stond. Bijna iedere dag speelde hij met Egbert verstoppertje of rovertje; de vele struiken maakten de prachtigste schuilplaatsen. Nu kan dat niet meer. Jammer!

Hij staart een beetje mistroostig naar buiten. De zomer was toch veel fijner. Toen gingen Egbert en hij er ook vaak samen met de roeiboot op uit. Dat mocht van vader, ze kunnen beiden goed zwemmen. Ze gingen al de kleine sloten en plas-sen van dit waterland verkennen. Die fijne geheimzinnige smalle slootjes, met hun braamstruiken vlak langs het water; wat hebben ze een bramen geplukt toen die rijp waren. En zwemmen! Zwemmen in het meer! Dat deden ze bijna iedere dag. Zo vanuit de roeiboot het water in.

Het was toen ook veel leuker op het meer. Er waren bijna altijd boten. Roeiboten en kano's en dikwijls zeilboten. Daar keek JanJaap altijd zo graag naar. Die grote witte zeilen die zo prachtig bol stonden in de wind. Egberts vader heeft ook een zeilboot en soms mocht hij met Egbert mee. Zeilen, dat is het allerfijnste wat er is, vindt JanJaap. Vooral als het flink waait en de boot zo heerlijk schuin gaat, zodat het water bijna over de rand naar binnen gutst en de golven buiswater over de boot sproeien. JanJaaps vader heeft een motorboot. Maar daar heb je niet veel meer aan. Want er is lang geen benzine meer om ermee te varen en de boot lag altijd maar aan de steiger . . .

Hij zucht. Het is zo stil op het water. Er zijn helemaal geen boten meer. Die zijn bijna allemaal opgeborgen voor de winter. Hun eigen motorboot ook. Hij ligt in een smal slootje een eind achter het huisje. JanJaap kan hem vanuit het raampje net zien liggen. Maar vanaf het meer kun je hem helemaal niet zien . . .

Moeders stem die van beneden roept dat hij wel weer van de

zolder mag komen doet hem opschrikken. Hij klapt het raampje dicht en gaat met zijn boek onder de arm de trap af. Tot zijn teleurstelling ziet hij dat oom Jan zijn jas alweer aan heeft en klaar staat om te vertrekken. Hij heeft erge haast en kan niet langer blijven. Als de roeiboort, die hij van de oude visser uit het huisje aan de overkant heeft geleend, weer is weggeleden over het meer, zegt vader: „JanJaap, nu moet je eens even goed naar ons luisteren. Wat ik je nu ga vertellen is erg gevaarlijk en je mag er nooit met iemand over praten.” JanJaap kijkt zijn ouders aan. Vaders gezicht staat zo ernstig en moeders ogen zijn bang.

Hij wordt zelf ook een beetje bang . . .

En dan vertelt vader. Hoe oom Jan al meer dan drie jaar een Joodse familie in zijn huis verborgen houdt. Het zijn goede vrienden van hem, een vader en een moeder en een meisje van ongeveer dezelfde leeftijd als JanJaap. Ze hadden een goede schuilplaats en niemand heeft het ooit geweten. Maar het is erg gevaarlijk geworden. De Duitse soldaten hebben al een paar maal alle huizen in de straat doorzocht. Het is voor hen niet langer veilig in oomJans huis. Ze moeten zo vlug mogelijk ergens anders naar toe. En nu heeft oomJan gevraagd of ze bij hen kunnen komen. Hier in het stille waterland is het veiliger dan in de stad . . .

Vader zwijgt. Het is heel stil in de kamer. JanJaap kijkt met grote bange ogen naar zijn vader en moeder.

Een Joodse familie! Hij weet best hoe gevaarlijk dat is. Want de Duitsers pakken alle Joden op en sturen ze naar Duitsland; en de mensen die proberen hen te helpen of hen te verbergen worden zwaar gestraft . . .

„Deze mensen moeten geholpen worden, JanJaap,” zegt moeder zacht, „en wij zullen het doen. Als de Duitsers hen vinden worden ze ook naar Duitsland gebracht en wat zal er daar met hen gebeuren?”

„Wanneer . . . wanneer komen ze hier?” vraagt JanJaap aar-

zelend, „en waar . . .” Hij stopt en kijkt de kamer rond. Hun huisje is maar zo klein. Er is maar een slaapkamer, voor vader en moeder, en hij, JanJaap, slaapt op zolder. „Morgen,” zegt vader, „morgen komt oom Jan ze brengen. Hij zal ze vannacht, in het donker, de stad uit brengen en wij zullen ze verbergen in onze motorboot. Dat is een goede schuilplaats. We moeten heel erg voorzichtig zijn, maar we zullen voor hen zorgen, met elkaar.” JanJaap knikt. Hij zal ook meehelpen, zoveel hij kan. En er nooit met iemand over praten. Hij loopt naar het raam en kijkt uit over het stille meer. Op de tafel ligt zijn Indianenboek. Vergeten.

Nu krijgen ze het erg druk, alle drie. Vader gaat de roeiboot nakijken. Ze zullen hem nu nog meer nodig hebben en alles moet in orde zijn. In het kleine boothuis ligt nog een bootje, het is oud en wordt niet vaak meer gebruikt. Maar vader roeit het naar de steiger en inspecteert het zorgvuldig. Hij kan het gemakkelijk repareren, zodat ze het weer geregeld kunnen gebruiken.

Moeder gaat naar de zolder om te zien of ze genoeg lakens en dekens voor haar gasten heeft en warme kleren en allerlei andere dingen die ze nodig zullen hebben.

En JanJaap gaat naar buiten om riet te snijden en grote takken van de struiken te halen. Daarmee zullen ze straks de motorboot helemaal bedekken, zodat je hem zelfs vanuit het zolderraampje niet meer zult kunnen zien liggen. Hij stapt in zijn laarzen door het water en zijn sterke knuisten grijpen in het riet. Het is zwaar werk, want zijn mes is niet al te scherp, maar daar geeft JanJaap niet om. Speurend loopt hij langs de struiken om goede takken te vinden. Liefst met de bladeren er nog aan, zodat ze de boot goed zullen kunnen bedekken. Hij werkt flink door, totdat hij een grote stapel riet en takken

heeft. Dan komt vader eraan en gaan ze samen de motorboot camoufleren.

Nu zitten ze met zijn drieën aan tafel. De gordijnen zijn dicht en de lamp brandt. Moeder heeft het eten klaargezet. Maar voor ze beginnen, vouwen ze hun handen en buigen ze hun hoofd. Vader bidt. JanJaap luistert. Vader dankt voor het eten en de vele andere goede dingen die ze nog hebben en dan bidt hij voor de familie die morgen door oom Jan gebracht zal worden.

Hij vraagt of de Heer hen beschermen wil op hun tocht door de donkere nacht en hen veilig bij hen wil brengen. En hij vraagt ook of de Heer hen wil helpen om voor hen te zorgen. JanJaap zit heel stil. Hij is opeens niet bang meer. Als hij zijn ogen weer opendoet, ziet hij, dat moeder hem toeknikt en vader glimlacht en zegt: „Eet maar flink, JanJaap, je zult wel honger hebben na al dat harde werken van vanmiddag.”

Later klimt hij de smalle zoldertrap op, en kleedt zich bij het licht van de zaklantaarn uit. Moeder komt nog even boven om hem toe te dekken. Als ze weer weg is, knipt JanJaap zijn lantaarn uit. Nu is het helemaal donker op de zolder. Hij denkt aan alles wat er deze dag is gebeurd. Maar hij denkt ook aan de donkere nacht buiten, waardoor vier mensen vanavond op weg zijn naar hen toe. En onder de dekens vouwt ook hij zijn handen . . .

In de kamer zitten vader en moeder bij het potkachelkje. „Nu kunnen we niet meer naar de stad terug,” zegt moeder zacht. Vader schudt zijn hoofd.

„Nee,” zegt hij, „nu moeten we hier blijven. Allemaal.” Ze denken beiden aan het water dat stijgt. Maar vreemd . . . er is geen zorg meer in vaders ogen en moeders gezicht is rustig, bijna blij.

HOOFDSTUK III

De volgende dag regent het. Dikke druppels stromen gestadig uit een loodgrijze hemel. Ze dansen op het water en vallen op de boot die JanJaap en Egbert naar school brengt.

Die zitten dicht naast elkaar op het bankje, diep weggedoken in de kragen van hun jassen.

Op school kan JanJaap deze morgen zijn gedachten niet goed bij zijn werk houden. Zijn ogen dwalen telkens naar de ramen, waar de regen tegenaan klettert en dan naar beneden stroomt, zodat je zelfs de grijze wolkenhemel niet kunt zien. Hij moet steeds denken aan oom Jan en zijn vrienden. Zouden ze veilig de stad uitgekomen zijn, denkt hij, en waar zouden ze zich schuilhouden vandaag? Ze kunnen niet verder lopen tot het weer donker wordt. Overdag is het veel te gevaarlijk. De Duitse soldaten zijn overal.

Hij schrikt op als de meester zegt dat ze hun rekenboeken op mogen bergen en kijkt een beetje schuldig naar zijn sommen. Hij heeft nog niet de helft gemaakt. Maar gelukkig merkt de meester het niet. Hij zegt dat ze ze morgen af mogen maken. Het wordt een lange dag. In het speelkwartier kunnen ze niet naar buiten en de knickers blijven vandaag in de knikkerzakken.

JanJaap heeft een spiksplinternieuwe. Die heeft moeder voor hem gemaakt, toen ze de scheur in zijn broekzak zag. Het is een grote en er kunnen heel wat knickers in. Maar JanJaap is zo afwezig, dat hij hem om twaalf uur, als ze naar huis gaan, helemaal vergeet. Egbert moet hem een por geven. „Je knikkerzak joh.”

Ook de middag gaat langzaam voorbij. Gelukkig vertelt de meester een spannend verhaal uit de vaderlandse geschiedenis en voor het eerst die dag is JanJaap er helemaal met zijn

gedachten bij. Het gaat over de tachtigjarige oorlog, en hoe de Spanjaarden probeerden de Nederlanders te onderdrukken. Hun legers trokken door het land en de steden die hun poorten sloten en zich voor de prins van Oranje verklaarden werden omsingeld. Een Spaans leger lag voor Leiden. Maar de stad verdedigde zich dapper en hield stand. Het water kwam hun te hulp. De Spanjaarden moesten wegtrekken en Leiden was vrij.

JanJaaps ogen schitteren. Het water, denkt hij, het water was hun vriend. Misschien is het ook wel onze vriend.

De regen valt nog steeds in stromen neer als vader eindelijk in zijn laarzen stapt en zijn jas aantrekt, om oom Jans vrienden te gaan halen. Hij zal, niet ver van het vissershuisje, in de roeiboot tussen het hoge riet op hun wachten.

„Misschien moest je JanJaap maar meenemen,” zegt moeder, „het is zo donker buiten en vier ogen zien meer dan twee.” Vader knikt. „Goed,” zegt hij, „maar kleed je warm aan, JanJaap, we zullen misschien nog wel een hele poos moeten wachten.”

Buiten slaat de regen hen in het gezicht en JanJaaps handen kunnen maar met moeite het natte touw van de roeiboot los krijgen. Hij kijkt naar de donkere hemel waar vanavond geen enkel sterretje aan straalt. Hij is er blij om. Veel sterren en een heldere maan zouden veel gevaarlijker zijn. Deze pikdonkere nacht zal hen allemaal beschermen.

Ze roeien over het zwarte meer en schuiven in de buurt van het vissershuisje tussen het hoge riet. Het is een goed plekje om te liggen, want het pad dat oom Jan en zijn vrienden moeten nemen loopt er vlak langs.

En dan wachten ze, vader en JanJaap . . .

JanJaap stopt zijn handen in de zakken van zijn dikke jekker en duikt diep weg in zijn kraag. De regendruppels glijden over zijn neus en wangen. Er is geen ander geluid dan dat van de

regen, die op de boot en in het water valt. En het is heel donker. Zelfs de omtrekken van het vissershuisje zijn maar nauwelijks te zien. En nergens, nergens brandt een lichtje . . .

„Wat zullen ze nat worden,” zegt vader zacht.

„En koud,” vult JanJaap aan, onwillekeurig rillend.

En dan wachten ze weer. Wachten op het geluid van voetstappen op het pad. Ze luisteren scherp, maar ze horen niets.

Er is alleen de regen en de wind, die ritselt in het riet.

Plotseling heft vader met een ruk zijn hoofd op. Doodstil zit hij. JanJaap hoort het nu ook. En zacht knerpend geluid.

Voetstappen!

„Ik ga kijken,” zegt vader zachtjes, „blijf jij hier.”

Hij klimt uit de boot en tuurt door de duisternis het smalle pad af. Donkere schaduwen bewegen . . . komen dichter-

bij . . . Pas als ze vlakbij zijn stapt vader uit de bescherming van de rietkraag en roept zachtjes: „Jan.”

De schaduwen blijven stilstaan en uit het donker komt de stem van oom Jan: „Peter . . . gelukkig!”

Nu gaat alles heel vlug. Oom Jan neemt afscheid van zijn vrienden en verdwijnt in het duister. Vader leidt hen snel naar de boot en helpt hen instappen. Hij roeit en JanJaap gaat voorin zitten om uit te kijken. Zijn ogen boren door de nacht. Het is niet zo gemakkelijk om in deze duisternis hun huisje terug te vinden. De wind en de golven proberen voortdurend het bootje uit zijn koers te duwen. Maar JanJaap voelt de kou en de regen niet meer. Ingespannen tuurt hij . . . Drie donkere schimmen zitten zwijgend, dicht tegen elkaar aan, achter in de boot . . .

Thuis zit moeder in de kamer en wacht. De lamp werpt grillige schaduwen op de wanden en het potkachtje snort gezellig. Hier binnen is het licht en warm, maar moeders gedachten zijn buiten in de regen en wind. Wat zullen ze nat zijn, denkt ook zij, terwijl ze nog een turf in het potkachtje doet.

Opeens is er buiten geluid. Het geluid van een roeiboot die zacht tegen de steiger stoot en van laarzen die door het water stappen.

Eerst doet moeder de lamp uit en dan pas loopt ze naar de deur om open te doen. Nu kan geen lichtstraal hen verraden. Pas als ze allemaal binnen zijn, gaat de lamp weer aan en voor het eerst kan JanJaap hun gasten zien.

Een vader en een moeder en een meisje van ongeveer zijn eigen leeftijd. Net zoals oom Jan gezegd heeft. Ze zijn drijfnat. Het water druipt uit hun kleren en hun haren; en hun gezichten zijn heel wit en moe. Hun ogen zijn angstig als ze de kamer rond kijken, maar vader zegt rustig: „Jullie hoeven niet bang te zijn. Je bent hier veilig.”

Hij helpt ze vlug met het uittrekken van hun natte kleren en laat ze bij het gloeiende kachelkje zitten. Moeder komt aanlopen met koppen warme thee. „Drink maar gauw op,” zegt ze, „wat zullen jullie koud zijn na die lange tocht in dit weer.” JanJaap kijkt een beetje schuw naar de vreemdelingen in hun kamer. Hij heeft diep medelijden met hen. Vooral met het meisje. Ze heeft lang donker haar en bruine ogen in een heel bleek gezichtje.

Hij zou willen vragen hoe ze heet, maar hij durft niet goed. Het is of moeder zijn gedachten raadt. Terwijl ze haar een stuk koek toereikt, vraagt ze vriendelijk: „Hoe heet je?”

„Esther,” zegt het meisje zacht.

„Esther,” herhaalt moeder, „wat een mooie naam.”

„Het was de naam van een koningin,” zegt Esthers vader.

JanJaap knikt heftig. Hij kent de geschiedenis van koningin Esther wel. Het is een verhaal uit de bijbel. De meester heeft het op school verteld.

„En hoe heet jij?”, vraagt Esters vader dan.

„JanJaap,” antwoordt hij een beetje verlegen.

„Dat zijn twee mooie namen,” glimlacht Esthers moeder.

Moeder gaat de tafel dekken. Het eten is klaar.

Aan tafel vertelt Esthers vader over hun tocht uit de stad. Dwars door de weilanden zijn ze gelopen, urenlang. Oom Jan ging steeds vooruit om te kijken of alles veilig was, terwijl zij zich verscholen in bomen en struiken en soms in het riet langs de sloten. Vandaag hebben ze zich verborgen gehouden op een boerderij. De boer was een vriend van oom Jan. Ze zijn weer verder gegaan toen het donker werd.

JanJaap luistert met gloeiende wangen en vergeet het eten op zijn bord. Tersluiks kijkt hij naar Esther. Haar gezichtje is niet zo bleek meer. De warme kamer heeft een beetje kleur op haar wangen getoverd en haar lange haar is opgedroogd. Zij heeft ook door die donkere nacht vol gevaren gelopen, denkt Jan-

Jaap, zou ze erg bang geweest zijn? Stel je voor dat de Duitse soldaten hen ontdekt hadden.

„Gelukkig is alles goed gegaan,” zegt Esthers vader. „We zullen oom Jan nooit genoeg kunnen danken voor alles wat hij voor ons heeft gedaan. Meer dan drie jaar heeft hij ons in zijn huis verborgen gehouden en nu heeft hij ons hier gebracht.” Hij kijkt de tafel rond, naar vader en moeder en JanJaap. „En nu wilt u ons verbergen,” zegt hij zacht. „Wij zullen dit nooit vergeten.”

JanJaap wordt er weer een beetje verlegen van, maar vader zegt kalm: „In deze afgelegen plassen zijn geen Duitsers en ze zijn hier ook nog nooit geweest. Maar wij zullen toch heel voorzichtig moeten zijn. Allemaal. Niemand mag weten dat u hier bent en zo moet het blijven.”

Esthers moeder knikt. „Dat is het veiligst,” zegt ze, „voor ons allemaal.”

Na het eten brengen vader en JanJaap Esther en haar ouders naar de motorboot. Hij ligt zo goed verborgen tussen het riet en onder de takken en bladeren, dat JanJaap hem in het donker nauwelijks kan vinden. Hij blijft in de roeiboot zitten, terwijl vader naar binnen klimt. Met een heel klein lichtje licht hij hen bij als ze hem volgen. JanJaap roeit om de boot heen om te kijken of alles goed is afgesloten en het lichtje hen niet verraadt.

Vader is bijna heel de middag bezig geweest om de raampjes te verduisteren met zwart papier. Alles is donker, ze hebben hun werk goed gedaan.

Als vader terugkomt, kijkt ook hij nog eens nauwkeurig alles na en dan roeien ze samen terug naar huis.

In de schemerige kajuit zitten Esther en haar vader en moeder bij het kleine lampje. Het is niet groot, binnen in de motorboot. Er zijn twee banken langs de ramen en een smalle tafel

in het midden. Er is een piepklein keukentje en dan nog een kleine kajuit om te slapen.

De wind fluistert zachtjes in het riet en de takken en de boot schommelt een beetje. Esther wordt er slaperig van. Ze is zo moe van de lange, bange tocht. Haar ogen vallen langzaam toe. Ze merkt nauwelijks dat moeder haar uitkleedt en naar de slaapkajuit brengt, waar ze de dekens van het smalle bed dicht om haar heen stopt.

„Slaap maar lekker,” zegt ze nog.

Maar Esther hoort het al niet meer. Ze slaapt.

HOOFDSTUK IV

Met de komst van Esther en haar ouders verandert er veel in het huisje aan de plas. Veel vaker dan vroeger staan vader, moeder of JanJaap voor het raam uit te kijken over de plas. Maar het meer ligt altijd stil en verlaten onder de grijze herfsthemel en het huisje lijkt een veilige schuilplaats te zijn voor Esther en haar ouders. Overdag blijven ze in de motorboot, maar als het donker is geworden, gaat vader hen halen met de roeiboot.

Dan eten ze met elkaar in de kleine kamer. Na het eten spelen JanJaap en Esther vaak nog een poosje samen, terwijl hun ouders bij het snorrende potkachelkje zitten. Als het bedtijd is voor JanJaap, brengt vader Esther en haar ouders terug.

Op de zolder ligt een wit laken naast het raampje op de vloer. Als er gevaar dreigt zal dat uit het raampje worden gehangen. Vanuit de boot kunnen ze dat zien en dan weten ze dat ze zo vlug mogelijk de motorboot uit moeten gaan en zich verstoppen in de struiken en het riet.

Maar ze hebben hoge laarzen nodig om door het water dat op het land staat te kunnen lopen en extra warme kleren. En ze hebben niet genoeg mee kunnen nemen op hun vlucht uit de stad. Er is van alles te weinig. Daarom zegt moeder een paar dagen later: „Ik moest maar een dag of wat naar de stad gaan. In ons huis daar zijn al de extra dingen die we nodig hebben nu Esther en haar ouders hier zijn. Die kan ik gaan halen en hier brengen, dat zal alles gemakkelijker maken.”

Vader vindt het een goed plan. „Maar laat JanJaap dan met je meegaan,” zegt hij, „hij kan je helpen. En laat hij dan ook wat boeken en speelgoed mee terugnemen. Er is hier zo weinig en de dagen zijn zo lang voor Esther.”

De volgende dag roeit vader hen naar het vissershuisje en wuift hen na als ze het pad aflopen naar het dorp.

Zij zullen meevaren met de kleine vrachtboot, die twee keer per week van hun dorp naar de stad gaat, want bussen rijden er al lang niet meer. De vriendelijke beurtschipper brengt hen naar de warme kajuit. Ze zijn niet de enige passagiers. Er zitten al meer mensen op de nauwe banken.

Bons, bons, bons, gaan de klompen van de schipper over het dek boven hun hoofden. Het is tijd om te vertrekken. JanJaap vindt het maar wat benauwd in de kajuit. Door de kleine raampjes kun je ook bijna niet naar buiten kijken. Hij is blij als moeder zegt dat hij wel een poosje aan het dek mag gaan, als hij maar niemand in de weg loopt.

De schipper ziet hem naar buiten komen en wenkt dat hij bij hem mag komen in de stuurhut. Dat is reuzefijn! JanJaap kijkt naar de man die het vrachtbootje zo zeker door het water stuurt. Hij heeft een dikke bos grijs haar en een verweerd gezicht. Dat komt van altijd buiten zijn in weer en wind, weet JanJaap. De sterke handen van de schipper draaien aan het stuurrad. JanJaap kan er zijn ogen niet vanaf houden. Wat zou hij dat graag ook eens proberen! De schipper glimlacht een beetje. Hij weet wel wat de jongen naast hem denkt . . .

Door de grote ruiten van de stuurhut kun je goed naar buiten kijken. Maar het is geen vrolijke dag. De lucht is grauw en er waait een harde, koude wind. De weilanden liggen verlaten en nergens zijn de zwart-witte vlekken van koeien te ontdekken. Die zijn al lang in hun warme stallen, want ook hier staan grote stukken land onder water.

„Toen ik nog jong was,” zegt de stem van de schipper naast JanJaap, „gebruikten we nog zeilen op onze boten. Van die hele grote bruine. Dat was een mooi gezicht. Vooral als het hard woei. Dan kon de wind ze zo prachtig strak zetten en dan stormden we over het water.”

Dat kan JanJaap zich goed voorstellen. Hij heeft wel eens een

wedstrijd van die schuiten gezien. In de zomer, op het grote meer. Wat gleden ze toen trots met hun grote bruine zeilen over het woelige water. En wat stonden die schippers fier aan het roer! Zijn blik glijdt terug naar het stuurrad.

De schipper ziet het. Hij knipoogt en zegt: „Probeer het maar eens.” „Tuf, tuf, tuf,” ronkt het bootje over het water.

JanJaaps handen grijpen het stuur stevig vast. Er staat een dikke rimpel tussen zijn ogen. Hij moet goed uitkijken of er geen andere boten aankomen. Maar het is heel rustig op de brede vaart. De schipper steekt er maar eens een pijpje bij op. Dat kan best nu hij zo'n goede hulp heeft. Het is een grappig krom pijpje, waar de rook gezellig uit omhoog kronkelt, om dan in lange slierten in de stuurhut te blijven hangen.

De tocht gaat JanJaap nu veel te vlug, voor ze het weten zien ze de stad al in de verte liggen. Hoge schoorstenen en kerktorens steken somber af tegen de grijze lucht.

JanJaap zucht een beetje. Daar zijn de eerste huizen al. Jammer. Nu zijn ze er zo.

Als de boot aan de kade ligt gemeerd, neemt hij afscheid van de schipper. Nu komt moeder ook naar boven en samen gaan ze de loopplank af.

Met z'n beiden lopen ze door de straten naar hun huis. JanJaap kent de weg heel goed, maar toch kijkt hij een beetje verwonderd om zich heen. Hij is in geen maanden in de stad geweest en het lijkt net of die stad veranderd is. Alles is zo grijs en triest! De straten zijn kaal en leeg, de meeste bomen zijn verdwenen. En er zijn bijna alleen maar vrouwen en kinderen op straat; ze zien er bang en bleek uit.

Overall zijn Duitse soldaten. Vaak marcheren ze in groepen door de straten. De hakken van hun laarzen kletteren luid op de stenen. Ze dragen geweren over hun schouders en helmen op hun hoofd. Soms denderen ze voorbij in zware legerauto's. Het maakt JanJaap een beetje angstig en hij is blij als moeder de sleutel in het slot van hun voordeur steekt.

De kilte van het lege huis komt hen tegemoet. Moeder gaat meteen de kachel aanmaken, terwijl JanJaap door de kamers loopt. Wat lijken ze groot, vergeleken bij die in hun huisje aan het water. Hij gaat de trap op naar boven, naar zijn eigen kamer. Daar is zijn bed en de boekenkast en de tafel en stoel in de hoek bij het raam. Aan de muur hangen platen en foto's van schepen en vliegtuigen, en als hij de deur van de speelgoedkast opendoet, liggen daar de legpuzzels en spelletjes, de auto's en zijn voetbal op de planken.

Hij staat er een poosje nadenkend naar te kijken. Wat zal hij meenemen voor Esther? Ze heeft niets aan een voetbal en ze speelt vast niet met auto's. Ze zou zeker het liefst een pop hebben. Maar die heeft hij natuurlijk niet. Hij zucht diep. Het is niet gemakkelijk . . .

Dan valt zijn oog op een oud rekenboekje van school en zijn gezicht klaart op. Dat neemt hij mee! Een rekenboekje! Nu kan Esther sommen maken, net alsof ze op school is.

Hij pakt het boekje van de plank en bladert erin. Als het te moeilijk is, kan hij haar helpen en haar moeder kan het nakijken.

Esther is al in geen drie jaar naar school geweest. Haar vader en moeder hebben haar lezen en rekenen geleerd, maar ze zou toch veel liever gewoon naar school gaan, net als andere kinderen. Natuurlijk kan dat niet. Dat is veel te gevaarlijk, dat weet ze best. Maar ze vindt het altijd fijn als JanJaap over school vertelt; over de meester en de andere kinderen, en wat ze allemaal doen de hele dag. Meestal vraagt ze er meteen naar als ze 's avonds komen voor het eten . . .

Moeder roept hem van beneden en JanJaap doet de kastdeur weer dicht. Met het rekenboekje in zijn handen boldert hij de trap af naar de kamer, waar het nu al lekker warm is.

's Avonds ligt hij in zijn eigen bed in zijn eigen kamer, die toch een beetje vreemd is na de zolder van het huisje aan de plas.

Het is er heel donker, want ook hier zijn de ramen met zwart papier beplakt.

JanJaap luistert naar de geluiden van buiten, maar het is zo stil! Even stil als aan het water. Er zijn geen voetstappen op straat en ook geen auto's. Er is niemand buiten. De straten liggen verlaten, want de mensen moeten in hun huizen blijven. Na acht uur mag niemand meer op straat. Alleen de maan houdt de wacht. Over de donkere, slapende stad en over JanJaap in zijn warme bed . . .

Maar dan is de stille nacht plotseling vol geluiden.

Vreemde, dreigende geluiden, die JanJaap uit zijn dromen halen. Er begint een sirene te loeien. Het geluid vliegt over de daken en kaatst tegen de huizen. JanJaap schrikt wakker en weet het meteen. Luchtalarm! Hij springt zijn bed uit en rent

naar moeders kamer. Die is ook al wakker en bezig zich aan te kleden.

„Trek gauw wat warms aan JanJaap,” zegt ze, „dan gaan we naar beneden.”

In de koude gang zitten ze, dicht tegen elkaar aan. De sirene is opgehouden met loeien, maar in de plotselinge stilte horen ze een ander geluid. Een dreigend, eentonig gezoem en gebrom. Vliegtuigen! Honderden vliegtuigen! En dan is er opeens het geknal en geknetter van afweergeschut. JanJaap duikt nog dieper in elkaar en moeder slaat beschermend haar arm om hem heen.

Een zware, doffe klap doet het huis schudden en de ramen rinkelen. Een bom, denkt moeder. En als er meer doffe klappen volgen, zegt ze: „Er vallen bommen op de stad.” JanJaap fluistert angstig: „Zou het dichtbij zijn, mam?”

„Ik weet het niet,” zegt moeder zacht, „ben je erg bang, JanJaap?”

Hij knikt en grijpt moeders hand als opnieuw een ontzettende klap alle andere geluiden overstemt.

Een vliegtuig is brandend neergestort op het station. De vlammen springen wild op tegen de donkere hemel. Hun schijnsel verlicht de bange stad, waar angstige mensen wegschuilen in kelders en gangen.

„Stil maar,” zegt moeders stem dicht naast JanJaap en haar hand pakt ook zijn andere hand. „Er is maar een ding wat we kunnen doen.”

JanJaap knikt. Hij weet wel wat moeder bedoelt.

In de koude donkere gang buigen ze hun hoofd . . .

Later gaan ze terug naar de huiskamer. De kachel geeft nog een heel klein beetje warmte af en moeder maakt een lichtje. Er vallen geen bommen meer en het knallende afweergeschut is ook stil geworden. Er is alleen nog het vage gezoem van vliegtuigen, dat zachter en zachter wordt, tot het tenslotte in

de nacht verdwijnt. Als de sirene het hoge eentonige signaal geeft dat het gevaar voorbij is en alles veilig, gaan ze terug naar hun slaapkamers.

JanJaap rilt als hij tussen de koude lakens van zijn bed schuift. Hij had het eerst wel fijn gevonden dat hij met moeder naar de stad mocht. Hij wilde graag hun huis weer eens zien en zijn eigen kamer . . .

Maar nu . . .

Hij denkt aan vader, die alleen is in hun huisje en aan Esther en haar ouders in de motorboot . . .

En hij is blij dat ze overmorgen teruggaan.

In haar slaapkamer trekt moeder voorzichtig de gordijnen open en schuift het verduisteringspapier op zij. De straat is eenzaam, de huizen zijn zwart in de nacht. Maar de hemel heeft een vreemde oranje gloed. Boven de huizen aan de overkant ziet zij het geflikker van vlammen. Het is dichtbij, denkt moeder, en het brandt nog steeds. Zij huivert. Hoe vlakbij is het gevaar geweest vannacht. De bommen hadden ook op hun huis kunnen vallen. Maar zij zijn ongedeerd. Moeder sluit een ogenblik haar ogen, haar lippen bewegen. Dan schuift zij de gordijnen weer dicht en gaat naar bed. Ook zij is blij dat ze gauw terug zullen gaan naar de stille plas.

HOOFDSTUK V

De volgende morgen hebben beiden het druk, Moeder gaat het hele huis door en kijkt in alle kasten. Ze vindt oude laarzen en dikke truien. Een paar warme dekens en grote pannen moeten ook mee. En alle kaarsen die ze maar vinden kan. Die zullen ze heel erg nodig hebben nu de avonden zo lang en donker zijn.

JanJaap zit voor de open speelgoedkast en zoekt uit wat hij mee zal nemen. Het is moeilijk, er zijn zoveel boeken, puzzels en spelletjes en de koffer waar ze in moeten is niet zo heel erg groot. Zoekend glijden zijn ogen over de planken. Zo nu en dan pakt hij een boek of een spel, bekijkt het keurend en legt het dan naast zich op de vloer. De stapel groeit gestadig.

Voetstappen op de trap vertellen hem dat moeder in aantocht is. Zij komt eens kijken hoever JanJaap gekomen is. Als zij de grote stapel ziet, naast de kleine koffer, schiet ze in de lach.

„Moet dat er allemaal in?” vraagt ze.

JanJaap lacht mee. Dat gaat vast niet, dat ziet hij zo. Maar hij wil graag zoveel mogelijk voor Esther meenemen.

„Laten we maar eens kijken hoever we komen,” zegt moeder, terwijl ze naast de koffer op de vloer knielt. Ze begint te pakken. JanJaap kijkt gespannen toe. Moeders handen schikken de boeken, puzzels en spelletjes vlug en netjes in de kleine ruimte. Ieder hoekje en gaatje wordt gebruikt. De stapel naast haar slinkt gestadig en tot JanJaaps grote verbazing verdwijnt zelfs het laatste boek in de koffer. Moeder klappt het deksel dicht en schuift het slot erop. „Ziezo,” zegt ze tevreden, „dat zit erin.”

Als ze JanJaaps ongelovige gezicht ziet, begint ze te lachen.

„Dat had je niet gedacht, hè?”

„Nee,” zegt JanJaap eerlijk, „het leek zoveel, mam.”

„Probeer nu maar eens of je het dragen kunt,” zegt moeder. Voorzichtig tilt JanJaap de koffer op. Oei, die is zwaar. Maar het zal wel gaan. Opgelucht gaat hij met moeder naar beneden.

In de kamer staan ook open koffers op de vloer. Ze zijn half ingepakt. Moeder is nog niet klaar. Er moeten nog boodschappen worden gedaan. „Jij kunt wel even voor mij naar de kruidenier gaan, JanJaap,” zegt moeder. Dat doet hij wel graag.

Met een grote boodschappentas aan zijn arm stapt hij even later de deur uit. Het is stil op straat, kinderen zijn er niet. Die zijn allemaal op school. In de winkels is het ook stil. Er is niet veel meer te koop. JanJaap slentert door de bekende straten. Hij zou wel graag even langs zijn school lopen. Dat kan best, het is maar een klein eindje om. Maar het schoolplein is verlaten, de kinderen zijn binnen. Jammer. JanJaap had gehoopt dat hij zijn vriendjes zou zien. Het is al lang geleden dat hij voor het laatst met hen speelde. In een van de lokalen aan de straat wordt gezongen. Luisterend blijft JanJaap stilstaan. Vreemd is het, al die kinderen in de klas en hij hier buiten. Alleen. Net alsof hij er niet meer bij hoort. En 't is toch zijn eigen school, waar hij al een paar jaar naar toe gaat. Hij denkt aan het dorpsschooltje waar hij samen met Egbert heengaat. En de vriendelijke oude meester. Dat is heel wat anders dan zijn school hier. Maar toch ook wel fijn! Vooral als de meester gaat vertellen. Hij hangt de boodschappentas aan zijn andere arm en loopt fluitend verder.

Bij de kruidenier is het niet druk, er zijn maar een paar mensen in de winkel. Maar ze praten allemaal over het luchtalarm van de afgelopen nacht, en de bommen en het brandende vliegtuig dat op het station is neergestort. JanJaap luistert gespannen.

Als hij klaar is met zijn boodschappen en de winkel uitstapt,

slaat hij de weg naar het station in.

Al uit de verte ziet hij de wolken, die nog steeds omhoog kronkelen. Het vuur is geblust, maar het rookt nog steeds en er hangt een zware branderige lucht in de straat. De mensen worden op een afstand gehouden, ze mogen er niet dichtbij komen.

Met grote ogen kijkt JanJaap naar de puinhoop. Niets is er over van het vriendelijke witte station, met de groen geschilderde deuren en raamkozijnen . . .

Hoe dikwijls is hij er niet geweest als ze met vakantie gingen, of een dagje op bezoek bij oma. Hij vond het er altijd fijn. Er was zoveel te zien. De treinen, die vertrokken of aankwamen en de drukte op de perrons van al de mensen die op reis gingen of terugkeerden . . .

En nu ligt het station daar, kapotgeslagen en verbrand . . .

Hij draait zich langzaam om en begint naar huis terug te lopen. En hij fluit niet meer.

Hij is al dicht bij huis, als de Duitse legerauto's vol met soldaten hem voorbijrijden. Ze gieren door de straten en stoppen met veel geknars van remmen op de hoeken. De soldaten springen eruit en plotseling ziet JanJaap overal uniformen.

Hij rent het laatste stukje naar zijn huis en trekt wild aan de bel. De deur gaat onmiddellijk open. Moeder haalt hem snel naar binnen. „Moeder . . .soldaten . . .overal . . .,” hijgt JanJaap.

Moeder knikt. „Een razzia,” zegt ze, „gelukkig dat je er bent.” In de kamer loopt JanJaap naar het raam en kijkt naar buiten. De straat is vol leven. Er worden machinegeweren opgesteld en de Duitse soldaten gaan van huis tot huis. Zij bonzen op de deuren en verdwijnen dan in de huizen om die te doorzoeken. Met kloppend hart ziet JanJaap ze dichterbijkomen. Zij zullen nu gauw aan de beurt zijn.

Aan de overkant klinkt geschreeuw. Er wordt een man, tussen twee soldaten in, naar buiten gebracht. Hij had zich verstopt in zijn huis, maar de Duitsers hebben hem gevonden en nemen hem nu mee. Hij wordt in een vrachtwagen geduwd. De soldaten gaan er omheen staan, hun geweren in de aanslag. JanJaap moet aan zijn vader denken en aan Esther en haar ouders. Gelukkig zijn ze niet hier, maar veilig in het stille waterland.

Twee soldaten komen nu op hun huis toe. Luid kletteren hun laarzen op de tegels van het pad naar de voordeur. Ze dragen lange jassen en geweren over hun schouders. Onder hun helmen staan hun gezichten grimmig. Moeder doet ze open. Ze stampen door het huis, van de ene kamer naar de andere. Ze kijken in iedere hoek en kast. Bang wacht JanJaap in de huiskamer. Nors kijken ze hem aan, als ze binnenkomen. Kastdeuren worden opengerukt, het vloerkleed opgetild. Zedoen hun werk grondig!

Snauwend vraagt een van de twee iets aan JanJaap. Maar die verstaat hem niet. Hij schudt zijn hoofd en kijkt de soldaat met grote angstige ogen aan. Die haalt zijn schouders op. Samen met zijn kameraad loopt hij het huis weer uit. De voordeur slaat knallend achter hen in het slot.

„Gelukkig,” zucht moeder, terwijl ze op een stoel neervalt. Haar hand, die naar de theepot reikt, trilt, en als ze in wil schenken gutst de bruine straal naast de kopjes.

JanJaap is naar het raam teruggelopen. Hij ziet nog net, dat er nog een paar mannen in de vrachtwagen worden geduwd. Een klein meisje komt huilend een open voordeur uit. „Pappie, pappie,” snikt ze, terwijl ze op de auto toeloopt. Maar die rijdt weg, en verdwijnt denderend om de hoek. Een jongen komt naar buiten en trekt het meisje haastig weer naar binnen.

De Duitse soldaten klimmen nu ook weer in hun auto's. Met een zucht van opluchting ziet JanJaap ze vertrekken. Nu is

het weer rustig in de straat.

JanJaap draait zich om. Nu pas merkt hij dat de half ingepakte koffers, die 's morgens overal in de kamer stonden, zijn verdwenen. Ze staan ingepakt en gesloten in de gang. Moeder is ook klaar met pakken. Buiten begint het donker te worden. Moeder sluit de gordijnen. Morgen gaan ze terug naar vader. Gelukkig!

Met de volle koffers lopen ze de volgende middag naar de aanlegplaats van de vrachtboot. Het valt niet mee, ze zijn zwaar. JanJaap moet de zijne steeds even neerzetten om uit te rusten. Gelukkig heeft hun vriendelijke buurvrouw, toen ze al die koffers zag, aangeboden om hen weg te brengen. Met z'n drieën gaat het beter.

De schipper staat al op hen te wachten. Hij weet dat ze weer mee terug zullen gaan. Hij is sterk en draagt de koffers gemakkelijk naar de kajuit.

„Ben je blij dat je teruggaat, JanJaap?” vraagt hij, als de boot de stad is uitgetuft en ze samen in de stuurhut staan.

„En of!” zegt JanJaap uit de grond van zijn hart. Hij vertelt de schipper over het luchtalarm en de razzia.

De schipper knikt nadenkend. „De stad is geen goede plaats,” zegt hij, „het is er gevaarlijk. Ons dorp is beter.” En daar is JanJaap het roerend mee eens.

Aan de plas wacht hun huisje en vader die erg blij is dat hij hen weerziet. Hij had al gehoord over de bommen en het brandende vliegtuig en was erg ongerust.

Later komen Esther en haar vader en moeder. JanJaap gaat zijn koffer openmaken. Esthers ogen beginnen te glanzen, als ze ziet wat er allemaal in zit. Ze liggen er samen op de knieën bij.

„Boeken en puzzels,” zegt ze verrukt.

„En dit,” zegt JanJaap, en houdt triomfantelijk het reken-

boekje omhoog. „Nu kun je rekenen net als op school. En ik zal je helpen,” voegt hij er trouwhartig aan toe.

Esthers moeder komt er ook bij staan. Ze legt een ogenblik haar hand op JanJaaps blonde kuif. „Dat heb je goed bedacht,” zegt ze, „je bent een echte vriend.”

JanJaap krijgt een kleur bij die lof. Hij diept haastig een kwartetspel uit de koffer op. „Zullen we dit eens proberen?” stelt hij voor. Dan spelen ze samen, tot moeder hen roept voor het eten.

Buiten staat de nacht om het huisje. De wind fluistert in het riet en het water kabbelt vriendelijk tegen de steiger. Het zijn vertrouwde, geruststellende geluiden, die tegen de mensen in de kleine kamer schijnen te zeggen: „Hier ben je veilig, wij houden de wacht.”

HOOFDSTUK VI

Nu gaan JanJaap en Egbert weer iedere dag samen naar de dorpsschool. Ze nemen trouw hun knikkerzakken mee en knikkeren zoveel ze kunnen. In de roeiboot, op weg naar huis, tellen ze hun knikkers, want als Esther 's avonds komt moet ze altijd direct weten hoeveel ze gewonnen of verloren hebben. Ze vindt het een prachtig spel en zou het dolgraag met hen spelen. Maar dat kan niet, ze kunnen het niet in huis doen. Ze hebben er een kuiltje in de grond voor nodig en er is geen droog plekje meer om het huis.

Het water is weer hoger gestegen en staat tot aan de veranda. De steiger is nu ook helemaal verdwenen, de roeiboot ligt vastgebonden aan het hek, dat om de veranda heen loopt.

„Misschien kunnen we het in het voorjaar spelen Esther,” troost JanJaap, „dan is het land vast wel weer droog.”

„Misschien is de oorlog dan wel voorbij,” zegt Esther, „en dan kan ik met jullie mee naar school. Dat zou fijn zijn.”

JanJaap lacht. „Alle drie in hetzelfde lokaal,” zegt hij.

„En iedere dag knikkeren,” voegt Esther eraan toe.

Ze praten nog een poosje over school. Het is al zo'n tijd geleden dat Esther naar school ging, ze herinnert er zich niet eens veel meer van. En dus vertelt JanJaap erover. Het mooiste vindt Esther de verhalen die de meester vertelt. JanJaap luistert nu nog beter dan vroeger, zodat hij ze 's avonds aan Esther kan vertellen. Die luistert met gloeiende wangen. Zulke prachtige verhalen heeft ze nog nooit gehoord.

Op een regenachtige woensdagmorgen zegt de meester tegen de meisjes en jongens in de klas: „Jullie weten allemaal wel dat het al gauw kerstfeest zal zijn, en daarom ga ik vandaag beginnen met het vertellen van de kerstgeschiedenis. We

gaan ook kerstversjes leren en het hoofdstuk uit de bijbel waarin het kerstverhaal staat.”

JanJaap luistert aandachtig. Het gaat over de oude priester Zacharias, die aan de beurt was om te offeren in de tempel. Terwijl hij daarmee bezig was, kwam de engel Gabriël hem vertellen dat hij en zijn vrouw Elisabeth een zoon zouden krijgen. Zacharias kon dat bijna niet geloven. Elisabeth en hij waren al zo oud. Zulke oude mensen krijgen toch geen kinderen meer? Maar Gabriël zei, dat het toch gebeuren zou. En het zou een heel bijzonder kindje worden ook. Het zou een boodschapper van de Here Jezus worden, om de mensen klaar te maken voor zijn komst. En toen Zacharias het nog niet wilde geloven, zei de engel dat hij niet zou kunnen spreken tot de dag dat het jongetje geboren zou worden.

Het verhaal is uit. Nu gaan ze het gezang leren dat bij deze geschiedenis hoort. „De lofzang van Zacharias” heet het. Het is erg moeilijk, maar de meester heeft het op het bord geschreven. Zo leren ze het vlugger.

Later rekenen en lezen ze en voor taal krijgen ze deze morgen een dictee. De meester zegt de woorden en zinnen en de kinderen moeten ze op een stuk papier schrijven. Dat vindt JanJaap altijd erg moeilijk. Hij doet erg zijn best. Als ze klaar zijn, gaan ze het met elkaar nakijken.

Tot zijn opluchting heeft JanJaap er niet veel fouten in.

De meester klopt hem op zijn schouder. „Goed gedaan,” zegt hij. JanJaap mag het papier houden. „Dat neem ik mee voor Esther,” besluit hij, terwijl hij het in zijn broekzak stopt.

Om twaalf uur regent het nog steeds. Ze lopen op een draf het dorp uit en het weggetje af naar het vissershuisje. Maar het zwarte gruis van het pad is nat en glibberig van de regen. JanJaap glijdt uit. Met een smak valt hij voorover. „Au,” dat doet pijn! Egbert komt haastig teruglopen. JanJaap krabbelt voorzichtig overeind. Samen bekijken ze zijn knie. Daar

zit een lelijk, bloedend gat in, vol met kleine stukjes kolen-
gruis. En zijn hand vertoont ook een paar diepe schrammen.
„We moeten het verbinden joh,” zegt Egbert, „het bloedt
erg.” Hij begint in zijn zakken naar een zakdoek te zoeken.
JanJaap kijkt naar de straaltjes bloed, die over zijn blote knie
in zijn kniekous lopen. Hij bijt op zijn lip, hij wil niet huilen,
maar het doet erg pijn.

Egbert heeft een zakdoek gevonden en knielt op het natte pad
neer. Voorzichtig verbindt hij de kapotte knie. „Kun je zo
lopen?” vraagt hij. JanJaap knikt. Langzaam strompelt hij
verder. De witte zakdoek vertoont al gauw een grote rode
plek.

De oude visser, die buiten met zijn palingfuiken bezig is, ziet
hen aankomen. „Wat is dat nou,” zegt hij, „ben je gevallen,
JanJaap?”

„Daar op het paadje,” wijst Egbert, „hij gleed uit.”

„Kom maar even binnen,” zegt de visser vriendelijk, „je vader
is er nog niet en je kunt hier toch niet in de regen op hem staan
wachten met zo'n zere knie.”

Hij duwt de lage deur open en met z'n drieën gaan ze naar
binnen. Door een smal gangetje komen ze in de kamer, waar
een dikbuikige kachel vrolijk staat te branden. Achter de
micaruitjes schijnen de dansende vlammetjes. Een pikzwarte
poes ligt er behaaglijk vlak voor. Terwijl de palingvisser een
trommeltje uit de kast haalt, kijken de jongens nieuwsgierig
rond.

„Je kunt ons huisje zien van hier,” ontdekt Egbert en wijst op
het raam, dat uitziet op de plas. Maar dan houdt de visser hun
het trommeltje voor en hun ogen worden rond van verbazing.
Dikke bruine suikerklonten liggen erin. Heerlijk!

„Je mag de grootste uitzoeken hoor,” glimlacht hun vriend,
„dat is goed voor de pijn.” Dat laten ze zich geen twee keer
zeggen.

De poes is wakker geworden en komt kennismaken. Het is een

vriendelijke poes. Haar dikke staart staat recht overeind, terwijl ze langs hun benen strijkt. De jongens aaien haar voorzichtig. Ze begint tevreden te spinnen.

„Laat mij nu die knie maar eens zien,” zegt de visser. Maar juist als hij de zakdoek los wil maken, komt vader aan roeien over het meer. Met wangen, nog uitpuilend van de dikke suikerklont, nemen ze afscheid.

Thuis wikkelt moeder langzaam de bloederige lap los. De knie ziet er lelijk uit. Hij moet eerst uitgewassen worden en dan gaat er jodium op.

„Even flink zijn JanJaap,” zegt moeder, „dit doet pijn.”

De bruine druppels vallen in de wond . . . Het bijt en steekt. De tranen springen JanJaap in de ogen, maar hij houdt zich flink. Nu neemt moeder een rol verband en draait dat om de knie. Een stevige knoop houdt het netjes op zijn plaats. JanJaap zucht van opluchting. Gelukkig, dat is voorbij.

De pijn wordt nu ook minder erg. En een glimmende appel zorgt ervoor dat hij al gauw weer lachen kan.

's Middags gaat hij een poosje naar Esther toe, in de motorboot. Ze zit te lezen, maar kijkt verrast op, als ze het geplons van roeiriemen in het water hoort. Ze vindt het reuzefijn dat JanJaap komt.

In de kajuit is niet veel ruimte om te spelen. Ze moeten op de banken bij de tafel zitten. Maar zo kunnen ze toch best spelletjes doen. Esther heeft ook sommen gemaakt uit het rekenboekje. Ze laat ze aan JanJaap zien.

„Bijna allemaal goed,” zegt die bewonderend, „en je bent al zo lang niet naar school geweest.”

Hij moet opeens aan het dictee van die morgen denken en haalt het papier uit zijn zak. Nu schrijft Esther het op, terwijl JanJaap langzaam de zinnen voorleest. Net zoals de meester het in de klas deed. Esthers vader en moeder zitten stilletjes in een hoek. Esthers moeder breit en haar vader leest een oude

krant. Maar ze kijken beiden vaak naar de twee hoofden, een blond en een donker, die ijverig gebogen zijn over sommen en taalwerk.

„Nu eerst maar een kopje thee,” zegt Esthers moeder, als ze klaar zijn met het dictee, „dat hebben jullie wel verdiend.” Ze komt met de theepot uit het kleine keukentje en schenkt de kopjes vol. Esther wil weten wat ze nog meer hebben gedaan op school. En of de meester ook een verhaal heeft verteld. Jan Jaap knikt.

„Uit de bijbel,” zegt hij, „we zijn begonnen aan de kerstgeschiedenis.” Nu moet hij vertellen. Hij aarzelt even en kijkt een beetje schuw naar Esthers ouders. Toch begint hij. En al gauw vergeet hij helemaal dat ook zij meeluisteren.

Buiten wordt het schemerig en in de motorboot is het al bijna

helemaal donker. Alleen het lichtje onder de theepot brandt met een klein gouden vlammetje. In de donkere boot vertelt JanJaap van Zacharias en Elisabeth en het jongetje dat geboren zou worden in hun huis, in de heuvels van Judea. En van Gabriël, de engel die dat aan Zacharias kwam vertellen in de tempel.

Het is heel stil in de boot en het wordt nog stiller als het verhaal uit is en JanJaaps stem zwijgt. Tot Esther met een diepe zucht zegt: „Wat een prachtig verhaal, JanJaap”, en haar moeder opstaat om de theepot nog eens te pakken.

Het is al lang helemaal donker als ze met elkaar naar het huisje roeien voor het avondeten. „Wat zijn de dagen donker en kort,” zegt Esthers moeder, terwijl ze rillend wegduikt in haar warme mantel.

„Ze zijn op hun allerkortst,” antwoordt Esthers vader. „Nu zal het gauw kerstfeest zijn.”

Het wordt een vreemde Kerst.

Andere jaren had JanJaap in hun huis in de stad altijd een kerstboom. Een kerstboom, met zilveren slingers en slanke witte kaarsen. Op kerstavond mocht hij die kaarsen aansteken. Dan stond de boom stil te branden, zijn wijde, donker-groene takken glanzend in het licht. Bij het gouden schijnsel van al die kleine vlammetjes, las moeder het kerstverhaal voor en speelde vader de kerstversjes op de piano.

En vorig jaar was JanJaap met zijn ouders met Kerst in een pension in de bossen. Er waren daar nog twee families met kinderen van zijn leeftijd. Ze hebben heerlijk met elkaar gespeeld! Buiten, in de stille bossen, waar overal kleine kerstbomen groeiden en binnen in de grote kamers. Er was daar ook een kerstboom, een hele grote, met gekleurde elektrische lichtjes . . .

Dit jaar is alles heel anders . . . Een kerstboom is er in dit wijde waterland niet te krijgen en ze moeten heel zuinig zijn met de

kaarsen die ze nog hebben. De kerstversjes zullen ze zonder de piano moeten zingen, want die is er ook niet in het huisje aan de plas.

Op kerstmorgen gaan moeder en JanJaap samen naar de kerk. Vader kan niet mee, dat zou te gevaarlijk zijn. Egberts vader blijft ook thuis en met z'n vieren roeien ze over het meer.

Egberts moeder kijkt heel blij.

„Kees is plotseling thuisgekomen gisteravond,” zegt ze, „dat was een echte verrassing.”

Egbert vindt het ook fijn. Het is zo stil in huis zonder zijn grote broer, die hem plaagt en met hem stoeit . . .

In de kerk is het vol deze morgen, ze vinden maar met moeite een plaatsje. Het orgel speelt kerstversjes. JanJaap en Egbert kennen de meeste wel. JanJaap kijkt de kerk eens rond. Door de hoge boogramen schijnt de zon naar binnen. De koperen kandelaars op de banken spatten vonken in het licht. Alles lijkt zo vrolijk en blij. De donkere wereld van de oorlog, van vliegtuigen en bommen, van honger en kou en opgejaagde mensen, lijkt op deze zonnige kerstmorgen heel ver weg . . .

Nu ontdekt JanJaap de palingvisser en de meester van school. Ze knikken hem beiden vriendelijk toe. Het orgel houdt op met spelen; de dominee komt binnen. De dienst gaat beginnen.

Het is kerstavond. Boven hun hoofden twinkelen honderden sterren, als vader en JanJaap Esther en haar ouders gaan halen met de roeiboot. Zou er ook een grote tussen staan? denkt JanJaap, net zo een als de wijzen uit het oosten zagen? Zijn ogen zoeken de hemel af. De sterretjes blinken vrolijk terug. Maar een grote vindt hij er niet bij.

Thuis wacht hun de warme kamer. Moeder heeft de lamp uitgedaan. Op de tafel staan twee kaarsen rustig te branden. Hun gele licht maakt diepe schaduwen op de gordijnen en

wanden. Toch kaarsen, denkt JanJaap, al is het dan niet in de kerstboom. Ze schuiven met z'n allen rond de kachel.

Vader pakt de kinderbijbel. JanJaap kent het verhaal heel goed, maar hij luistert toch graag. Zijn blik glijdt naar Esther en haar vader en moeder. Ook zij luisteren stil naar het oude verhaal. De Zoon van God, die op aarde kwam als een klein kindje. En de herders die in de donkere velden, bij hun kudden, de engelen ervan hoorden zingen.

„We hebben geen piano,” zegt vader, als het uit is, „maar we kunnen toch wel zingen.” En zacht begint hij:

Stille nacht, heilige nacht . . .

JanJaap en moeder zingen mee, Esther ook. Zij heeft het versje van JanJaap geleerd.

Buiten klotst het water tegen de houten veranda. De roeiboot schommelt zachtjes op en neer. En het meer ligt stil en donker onder de heldere sterrenhemel.

Het is een wonderlijke Kerst.

HOOFDSTUK VII

Het nieuwe jaar begint met koude grijze dagen. JanJaap en Egbert moeten steeds binnen spelen. Maar gelukkig heeft de boerin, bij wie ze altijd melk krijgen, haar belofte aan hen niet vergeten. Een hele fijne lange woensdagmiddag ravotten ze op de hooizolder. Ze hebben reuze pret. Het hooi zit overal. In hun haren, in hun kleren, zelfs in hun neus en oren.

„Net twee bandieten,” zegt de boer, als ze eindelijk weer beneden komen.

Hij neemt hen mee naar de stal. Daar is het lekker warm. Tevreden kauwende koeien kijken hen loom aan. Een paar poezen zijn op jacht naar muizen, maar laten zich gewillig door hen aaien. Een grote bruine hond besnuffelt hen van top tot teen. Ze zijn niet bang voor hem, ze zien hem dikwijls, als ze melk komen halen.

De middag gaat veel te vlug voorbij. Voor het donker wordt moeten ze thuis zijn. Met hun volle melkbusjes stappen ze in de roeiboot. De hond brengt hen weg tot aan de steiger, en de boerin komt ook nog even aanlopen. „Voorzichtig zijn hoor, zo met z'n tweeën,” waarschuwt ze, „en meteen naar huis gaan.”

Dat beloven ze. Wuivend roeien ze weg.

„Net als in de zomer,” zegt Egbert, „toen mochten we ook vaak samen met de roeiboot weg. Fijn was dat.”

Nu vertrouwen hun ouders dat meestal niet. Het waait dikwijls hard. Dan is het meer wild, met grote golven. En nu er overal water staat, kun je vaak ook niet goed het verschil zien tussen de sloten en vaarten, en het ondergelopen land, en zodoende gemakkelijk vast komen zitten met de boot.

Ze gaan eerst naar Egberts huis. Zijn vader staat al voor het raam naar hen uit te kijken. JanJaap gaat nog even mee.

Maar niet lang, het begint al te schemeren. Samen dragen ze het melkbusje naar binnen. Opgewonden vertellen ze van hun fijne middag op de boerderij. Maar Egberts ouders zijn vreemd stil. Ze zeggen weinig en hun ogen staan bezorgd. Zijn moeder heeft gehuild, ziet Egbert opeens. Hij zwijgt verschrikt. Er moet iets ergs zijn gebeurd.

In de stilte zegt zijn vaders stem: „We hebben slecht nieuws, Egbert. De Duitsers hebben Kees opgepakt.” Egbert staat doodstil. Kees, zijn vrolijke grote broer . . ., opgepakt.

„Hij zit in de gevangenis,” gaat zijn vader verder. „Een van zijn vrienden is het ons vanmiddag komen vertellen.”

Hij keert zich naar JanJaap. „Wil je het aan je vader en moeder zeggen?” vraagt hij.

JanJaap kan alleen maar knikken. Hij is zo geschrokken. Dit is heel erg, weet hij. Alleen roeit hij terug naar huis. Hij

knoopt het touw van de boot aan een van de spijlen van het verandahek en loopt de treden op. Nog voor hij heeft kunnen kloppen gaat de deur al open.

„Heb je een leuke middag gehad?” vraagt moeder, die net de zoldertrap af komt. „Was de boerin . . .” JanJaaps bedrukte gezicht doet haar geschrokken ophouden.

„Wat is er aan de hand?” vraagt vader, „zeg het ons maar.” Hakkelend vertelt JanJaap.

Het wordt een trieste avondmaaltijd. Ze zitten zwijgend aan tafel en denken allemaal aan Kees in de gevangenis en aan zijn familie in het huisje verderop.

„Ik zal straks even naar hen toe gaan,” besluit vader. „Kun jij Esther en haar ouders naar de motorboot terugbrengen JanJaap?”

Dat kan JanJaap best. Hij gaat dikwijls met vader mee en weet precies hoe hij er komen moet. Bovendien geeft een heldere maan vanavond voldoende licht. Maar ze zullen nu niet lang meer kunnen spelen na het eten. Hij kijkt naar Esther. Ze zit stilletjes op haar stoel, en het eten op haar bord is bijna niet aangeraakt. Ze prikt er lusteloos wat met haar vork in.

„Heb je geen honger?” vraagt haar vader, die het ook ziet.

Esther schudt haar hoofd. „Mijn keel doet pijn,” zegt ze zacht.

Ze pakken haar stevig in, voor ze naar buiten gaat. Een extra dikke sjaal wordt om haar zere keel gebonden. Zo vlug mogelijk roeien ze naar de motorboot. Esther wordt direct naar bed gebracht.

Alleen gaat JanJaap terug naar huis. Hij is niet bang. Het is niet ver, hij kan hun huisje gemakkelijk zien. Het bootje glijdt licht over het water. Het is oud, ze gebruiken het bijna nooit meer. Maar toen Esther en haar ouders kwamen, heeft vader het weer wat opgeknapt. JanJaap roeit er wel graag in. Het

gaat niet zo zwaar als de andere boot. De andere boot . . .
Opeens denkt hij aan het melkbusje. Hij heeft helemaal ver-
geten het mee naar binnen te nemen. Als vader het nu maar
gezien heeft. Moeder stelt hem gerust als hij thuiskomt. Het
staat al in het keukentje. Vader zag het direct, toen hij met de
boot weg wilde gaan. Nu is het bedtijd voor JanJaap. Nog een
nachtskus voor moeder en dan klimt hij de trap op naar de
zolder.

De volgende dag is Esther ziek. Ze heeft keelpijn en is erg
warm. „Ik ben bang dat je koorts hebt,” zegt haar moeder,
terwijl ze haar hand op Esthers voorhoofd legt. „Je moet
vandaag maar in bed blijven; misschien is het wel gauw weer
over.”

's Avonds durven ze haar niet naar het huisje te brengen voor
het eten. De kou buiten is niet goed voor haar. Haar vader en
moeder gaan om de beurt eten. Zo is ze tenminste niet alleen.
JanJaap vindt het jammer dat ze niet komt. „Maar misschien
is ze wel gauw weer beter,” zegt ook hij.

Maar ze wordt niet beter. Het wordt hoe langer hoe erger.
Haar keel doet heel erg pijn en ze kan bijna niet slikken. Ze
heeft hoge koorts, haar wangen zijn rood en haar ogen schit-
teren zo vreemd in haar smalle gezichtje. Haar moeder en
vader zijn erg ongerust. Er moet een dokter komen, dat be-
grijpen ze allemaal.

Maar het kleine dorpje aan de plas heeft geen dokter. Die
woont in een veel groter dorp, een eind verderop. JanJaaps
vader en moeder kennen hem helemaal niet. Ze weten niet of
ze hem kunnen vertrouwen. Als ze hem gaan halen om naar
Esther te kijken, zal hij de motorboot zien en hun geheim
ontdekken. Dat kan voor hen allemaal heel gevaarlijk wor-
den . . .

Stil en bezorgd doen ze hun werk. Moeder denkt aan Jan-

Jaaps ziekte van de vorige zomer. Hij had ook zo'n keelpijn en toen de dokter kwam zei die dat het difteritis was. Nu wordt moeder bang. Stel je voor dat Esther dat ook heeft. Het is heel gevaarlijk, maar ook heel besmettelijk. Toen JanJaap het had, mocht alleen moeder bij hem komen. Moeder durft niet verder te denken. De dokter moet gehaald worden, het kan niet anders.

Het is vader die de oplossing vindt. „Wij zullen Esther hier naar toe halen,” zegt hij, „en haar op de zolder in JanJaaps bed leggen. Dan zullen we net doen alsof ze ons dochtertje is. De dokter hoeft de motorboot en Esthers ouders dan helemaal niet te zien. En ons geheim is veilig.”

Alleen gaat moeder op weg, de volgende morgen. Ze moet helemaal naar het andere dorp lopen. Vader en JanJaap kijken haar bezorgd na. Het zal een koude natte tocht worden, want de regen valt in stromen neer en de wind jaagt over het vlakke land.

Vader zucht. Hij zou veel liever zelf gegaan zijn. Maar dat kan niet. Er zijn altijd Duitse soldaten op de wegen. JanJaap had wel graag met moeder mee willen gaan, maar dat kon ook niet. Hij moet naar school.

Moeder stapte stevig door. Buiten het dorp ligt de smalle straatweg verlaten. De rode klinkerstenen glimmen van de regen en de bomen langs de weg zwiepen in de wind. In de verte steekt de kerktoeren van het dorp, waar de dokter woont, spits tegen de grijze lucht af. De regen klettert onbarmhartig op moeders mantel en de wind rukt aan haar hoofddoek. Ze huivert en duwt haar handen dieper in haar zakken. Haar voeten worden langzaam nat . . .

Thuis maakt vader de roeiboort los en roeit naar de motorboot om Esther op te halen. Haar moeder rolt haar in een paar dikke dekens en stopt daar nog een warme kruik bij in. Haar

vader draagt haar naar de roeiboort en schuift haar voorzichtig onder het zeil, dat JanJaaps vader over het voorste stuk van de boot heeft gespannen, zodat ze niet nat zal worden. Zo vlug mogelijk wordt ze naar het huisje geroeid

Haar vader en moeder kijken haar na. Hun ogen staan bezorgd en bang. Esther zelf merkt niet veel van wat er met haar gebeurt. Ze is te ziek. Ze merkt ook niet dat JanJaaps vader haar het huisje binnendraagt, de zoldertrap op en in JanJaaps bed legt. Pas als vader haar behoedzaam toestopt, opent ze haar ogen. Verbaasd kijkt ze om zich heen. Vader buigt zich naar haar over.

„Je ligt in JanJaaps bed,” zegt hij zacht, „bij ons op zolder.” Esther knikt. Haar ogen vallen alweer toe. Vader gaat naar beneden. In de stille kamer wacht hij op de dokter.

JanJaap, op school, is stil en afwezig. Hij moet steeds aan Esther denken. Als de dokter nu maar gauw komt . . . Zou vader haar al opgehaald hebben? Hij zucht en buigt zich weer over zijn taalles. Van het verhaal dat de meester later vertelt hoort hij deze keer niet veel!

HOOFDSTUK VIII

Over de eenzame straatweg gaat moeder, helemaal alleen. Ze komt bijna niemand tegen. Alleen een boerenkar die bolderend voorbijrijdt, terwijl de boer groetend zijn zweep omhoog steekt. En een wagen vol met melkbussen, die op weg is naar de fabriek.

Het dorp komt al dichterbij. Ze kan de huizen al zien. En de toren en de hoge schoorsteen van de melkfabriek. Ze zal er nu gauw zijn. Gelukkig!

Als ze het dorp heeft bereikt, wijst een vrouw, met een jongetje aan de hand, haar de weg naar het doktershuis. Ze duwt het lage groene hek open. Over het brede grindpad loopt ze naar de voordeur. De bel galmt door het grote huis.

De vrouw van de dokter doet zelf open. Ze kijkt een beetje verbaasd naar de vreemde, kletsnatte vrouw op de stoep. Maar als moeder haar uitlegt dat ze helemaal van het dorpje aan de plas is komen lopen, en dat de dokter heel dringend nodig is bij haar dochttertje, laat ze haar direct binnen.

In de vestibule druipt het water uit moeders kleren op de tegels. Haar natte schoenen maken vuile plekken op de mat.

„Komt u maar gauw in de warme wachtkamer,” zegt de doktersvrouw, „anders wordt u straks zelf ook nog ziek.”

Moeders gezicht betreft, als ze hoort dat de dokter er niet is. Hij is die morgen al vroeg weggeroepen naar een zieke op een afgelegen boerderij. Het kan nog wel een hele poos duren, voor hij weer thuiskomt.

In de stille wachtkamer wacht moeder op de dokter.

De regen klettert tegen de ramen en de wind huult naargeestig in de hoge bomen rond het huis. De staartklok aan de wand tikt rustig de minuten weg. Tik, tik, tik, tik.

Moeder wordt er een beetje slaperig van.

Ze is zo moe van de lange tocht. Tik, tik, tik.

Haar hoofd zakt wat voorover. De minuten worden een kwartier, een half uur, een uur.

Moeder merkt het niet meer. In de hoge stoel is ze zachtjes ingedommeld.

Het is al middag, als de dokter eindelijk thuiskomt. Het geluid van zijn auto, die voor het huis stopt, doet moeder wakker schrikken. Het groene hek gaat open, klapt weer dicht, voetstappen knerpen op het grind. Even later komt de dokter de wachtkamer binnen.

Moeder vertelt hem waar ze voor komt; nu wil hij dadelijk met haar meegaan. Moeder hoeft niet helemaal terug te lopen. Ze kan met de dokter in zijn auto mee terugrijden.

Als JanJaap thuiskomt uit school, is moeder nog niet terug en de dokter is ook nog niet geweest. Vader is alleen in de kamer. JanJaap zou graag even naar Esther willen, om te zien hoe het met haar is, maar vader houdt hem tegen. „Het is beter van niet,” zegt hij, „zolang we niet weten wat Esther heeft, moet jij maar niet bij haar komen.”

Dat begrijpt JanJaap wel. Hij pakt een mes en gaat vader helpen met aardappels schillen. Dat is niet gemakkelijk. De ronde aardappels glippen hem nog wel eens uit de vingers. Maar hij houdt vol, en laat de geschilde aardappels triomfantelijk in de pan met water, die op de grond staat, plonzen. Het water spat alle kanten uit; tot op het potkachelkje toe, dat verontwaardigt begint te sissen.

Vader schudt lachend zijn hoofd. „Het is buiten al nat genoeg,” zegt hij, „moet je ons nu binnen ook nog onder water zetten?”

De tijd gaat langzaam voorbij. JanJaap hoeft niet naar school. Het is woensdagmiddag. Hij gaat zich klaarmaken om naar het vissershuisje te roeien, waar hij op moeder en de

dokter zal wachten. Hij moet weer alleen gaan, vader moet bij Esther blijven. Voor hij de deur uitstapt, roept vader hem nog even terug.

„Vergeet niet wat we gister hebben afgesproken,” zegt hij ernstig, „het kan heel gevaarlijk worden als je je vergist.”

JanJaap weet wat vader bedoelt. Zolang Esther bij hen is, zal ze Loesje heten. De dokter mag haar echte naam niet weten. Daaruit zou hij kunnen begrijpen dat zij een Joods meisje is. En dat willen ze voor hem verborgen houden.

De wind is gaan liggen en het meer is vlak, als JanJaap wegroeit. Maar het regent nog steeds hard.

„Stel je voor, dat het stormde,” denkt hij „en er grote golven waren, met van die witte schuimkoppen. Zou ik er dan wel alleen over durven gaan? Het zou wel moeten. Wie zou er anders moeder en de dokter op moeten halen?” Maar hij is toch blij dat het windstil is.

Bij het vissershuisje legt hij aan en blijft in de boot zitten wachten. Hij kijkt rond of hij de visser ook ziet. Maar zijn roeiboot is er niet en de palingfuiken zijn ook weg. Jammer. JanJaap had best even een praatje met hem willen maken. Misschien had hij wel weer binnen mogen komen. . .

Hij denkt aan de bruine suikerklonten en de zwarte poes. Dan kijkt hij naar zijn knie. Die is alweer beter. Alleen een blauw litteken verraadt de plaats waar het gat gezeten heeft.

„Daar zit nog kolengruis in,” heeft vader geplaagd. „Nu heb je voortaan altijd steenkool bij je.”

Het wachten duurt lang. Hij begint het koud te krijgen en rilt een beetje. Hij klimt de roeiboot uit en slentert langzaam het weggetje af. Nu en dan schopt hij verveeld tegen een steen.

De zwarte poes komt hem gezelschap houden. Ze komt juist om de hoek aangetrippeld, als hij teruggelopen is naar het vissershuisje. Ze loopt het klinkerpaadje naar de voordeur op en blijft miauwend staan. Maar JanJaap kan haar niet bin-

nenlaten. Voorzichtig tilt hij haar op. Ze nestelt zich tevreden in zijn armen. Gewillig laat ze zich strelen. Wat is ze zacht en warm. Fijn om zo'n poes te hebben, denkt JanJaap. Hij begint weer langzaam het pad af te lopen.

Opeens ziet hij in de verte twee mensen aankomen. Moeder en de dokter, weet hij meteen. Gelukkig. De dokter heeft zijn auto aan het begin van het weggetje achter moeten laten. Hij kan niet rijden op het smalle pad. Snel komen ze dichterbij. Moeder is blij dat hij er al is, en vraagt of hij lang heeft gewacht. JanJaap schudt zijn hoofd, terwijl hij de poes behoedzaam op het klinkerpaadje neerzet. Met haar staart omhoog wandelt ze statig weg. JanJaap kijkt haar na. Hij zou haar best mee willen nemen.

Thuis staat vader voor het raam op hen te wachten. De dokter gaat direct met hem en moeder mee naar boven. JanJaap blijft achter in de kamer. Hij pakt een boek en gaat bij het kachelkje zitten. Hij is koud geworden van het wachten in de regen. Van boven komen, gedempt, de stemmen van zijn ouders en de dokter.

Als vader de dokter weer wegbrengt, kijkt JanJaap vragend zijn moeder aan. „Is Esther erg ziek? . . . heeft ze . . .” Hij aarzelt, durft de zin niet af te maken. Moeder schudt haar hoofd.

„Wij weten nog niet wat ze heeft,” zegt ze. „De dokter komt morgen terug. Maar jij moet vannacht maar hier in de kamer slapen JanJaap. We zullen een bed voor je maken op de vloer.”

Nu komt de dokter iedere dag. Esther is heel erg ziek. Maar het is gelukkig geen difteritis. JanJaap mag zo nu en dan even bij haar gaan kijken. Maar ze merkt het vaak niet eens. Meestal slaapt ze. Of ze ligt stilletjes voor zich uit te staren. Haar donkere haar ligt verward op het kussen en haar gezichtje is smal en bleek. Als JanJaap haar wat vraagt of vertelt, knikt ze alleen maar. Praten kan ze niet goed, daar

wordt ze zo moe van. JanJaap blijft nooit lang. Al gauw gaat hij zachtjes de zoldertrap weer af. Hij heeft zo'n medelijden met Esther.

Op een middag vinden JanJaap en Egbert, op weg naar huis, de palingvisser bij zijn huisje bezig met zijn fuiken. Hij kijkt op als ze blijven staan kijken. Een brede glimlach glijdt over zijn gerimpeld gezicht.

„Ik heb een verrassing voor jullie,” zegt hij, „kom maar eens mee.” Op het klinkerpaadje bij de voordeur trekt hij zijn klompen uit. Dan opent hij de lage deur. De jongens volgen hem door het smalle gangetje naar de kamer.

Daar zien ze het. Naast de kachel staat een grote mand. En in die mand . . . Hun ogen worden groot van verbazing . . . In die mand ligt de zwarte poes. Ze knipoogt een beetje slaperig tegen de bezoekers. En naast haar . . . dicht tegen haar aan . . ., vier kleine kopjes . . ., vier wriemelende lijfjes . . .

„Jonge poesjes,” juicht Egbert verrukt.

„Jonge poesjes,” eechoot JanJaap opgetogen.

De visser lacht. „Een paar dagen geleden geboren,” zegt hij, „hoe vinden jullie ze?”

De jongens buigen zich samen over de mand. De zwarte poes is nu helemaal wakker en kijkt hen waakzaam aan. Maar ze laat zich toch aaien en ze laat ook toe dat de vingers van de beide jongens heel voorzichtig over de kleine poezelijfjes glijden.

De visser staat er glimlachend naar te kijken. „Hoe zouden jullie het vinden om zo'n klein poesje te krijgen?” vraagt hij. Ze krijgen beiden een kleur van verrassing, en hun ogen beginnen te stralen. Allebei zo'n poesje krijgen!

„O, nog niet direct hoor,” lacht hun vriend, „ze moeten eerst nog een poos bij hun moeder blijven. Maar als ze groot genoeg zijn om alleen te zijn, en hun moeder niet meer nodig hebben.”

Ze willen het beiden graag! „Maar eerst aan je vader en moeder vragen hoor,” waarschuwt de visser. „Als die het goed vinden mag je er ieder een komen uitzoeken.”

In de roeiboot raken ze er niet over uitgepraat. Stel je voor . . . een poesje! „Er was ook een pikzwarte bij,” zegt JanJaap dromerig. „En een gestreepte.” vult Egbert aan. „Ik ga het dadelijk vragen,” besluit JanJaap. „Ik ook,” knikt Egbert.

JanJaap moet aan Esther denken. Ze zal het vast ook fijn vinden, zo'n klein poesje. Hij gaat het haar direct vertellen. Maar dan betreft zijn gezicht. Esther is immers ziek. Veel te ziek om met hem te praten.

De roeiboot legt bij hun huisje aan en JanJaap springt er haastig uit. Hij gunt zich niet eens de tijd om naar Egbert te wuiven. Ongeduldig rukt hij de voordeur open.

„Moeder, moeder,” schalt zijn stem door de lege kamer.

Moeder komt juist de zoldertrap af. Haar gezicht staat heel blij, maar JanJaap merkt het niet. Opgewonden vertelt hij over de kleine poesjes.

„Mag het, mams?” smeekt hij, „mag ik er een hebben?”

Moeder strijkt hem glimlachend over zijn blonde kuif. „We zullen het aan vader vragen,” zegt ze. JanJaap kijkt zoekend de kamer rond. Maar moeder schudt haar hoofd. „Hij is er niet, hij is even naar Esthers moeder en vader in de motorboot. Er is zulk goed nieuws. De dokter is net weer geweest. Hij heeft gezegd dat het ergste voorbij is. Esther wordt beter.” Nu vergeet JanJaap zelfs de poesjes voor een ogenblik. Hij is zo blij! „Mag ik even naar haar toe?” vraagt hij en is al bij de trap.

„Vooruit maar,” glimlacht moeder, „ze is wakker. Maar niet te lang hoor.” JanJaap hoort het niet eens, hij is al in het trapgat verdwenen.

Op de schemerige zolder staat hij naast Esthers bed. Ze heeft

geen koorts meer en vindt het fijn dat hij even bij haar komt. Hij heeft haar heel wat te vertellen. Esther luister aandachtig, ze ziet er al een beetje beter uit. Ze praten over de poesjes, tot moeder hem terugroept en hij op hetzelfde ogenblik vader thuis hoort komen.

Vader vindt het goed. Als de poesjes groot genoeg zijn om bij hun moeder weg te gaan, mag JanJaap er een hebben. Die is opgetogen en vertelt het direct aan Egbert, de volgende morgen. Egbert mag er van zijn ouders ook een hebben. Nu praten ze samen over niets anders meer.

Het duurt een paar dagen voor ze de palingvisser weerzien. Maar op een middag, als ze uit school komen, is hij er weer. „Kom maar mee naar binnen,” zegt hij, nadat hij heeft gehoord dat ze beiden een poesje mogen hebben van hun ouders. „Dan kunnen jullie er alvast een uitzoeken.”

De poes ligt weer met haar kinderen in de mand. De kleintjes zijn warempel al een beetje gegroeid. De jongens gaan op hun knieën liggen om de poesjes beter te kunnen bekijken. Het is heel moeilijk. Ze weten bijna niet welke ze kiezen moeten. Tenslotte neemt JanJaap de zwarte en Egbert de gestreepte. Nu mogen ze hun poesjes zelfs even uit de mand nemen van de visser. Ze doen het erg voorzichtig. De moederpoes miauwt een beetje angstig. „Kom zo nu en dan maar eens kijken hoe ze groeien,” zegt hun vriend als ze de deur uitstappen, „en bedenk alvast maar een naam.”

Een naam! Daar hadden ze nog helemaal niet aan gedacht. Natuurlijk moeten hun poezen een naam hebben. Maar een naam verzinnen is bijna net zo moeilijk als het uitzoeken van een poesje. „Ik ga vader en moeder vragen,” zegt JanJaap eindelijk. En Esther, denkt hij er achteraan. Dat lijkt een goede oplossing.

Esther wordt beter. Iedere dag wordt ze een beetje sterker en

de dokter komt niet meer zo vaak. Na schooltijd speelt JanJaap meestal een poos met haar. Ze moet nog steeds in bed blijven en de spelletjes die ze doen moeten erg rustig zijn. Maar als JanJaap naar school is, begint Esther zich te vervelen. De dagen zijn zo lang.

„Als de dokter weerkomt, zullen we hem vragen of je nu en dan een poosje naar beneden mag,” troost moeder. „’t Is in de kamer veel gezelliger dan hier op die halfdonkere zolder.” Esther knoopt het in haar oren.

De volgende dag komt de dokter. Hij is heel tevreden over haar. „Hoef ik nu niet steeds meer in bed te blijven?” vraagt Esther hoopvol. „Mag ik weer naar beneden?”

De dokter lacht. Hij begrijpt wel dat Esther zich soms verveelt. Hij kijkt naar de puzzels en spelletjes die verspreid op de dekens van haar bed liggen. „Speel je daar veel mee?” vraagt hij, „of speel je liever met je poppen?”

Verbaasd kijkt Esther hem aan. „Ik heb geen poppen,” zegt ze.

Nu is het de beurt van de dokter om verbaasd te zijn. „Geen poppen,” herhaalt hij, „helemaal geen een?”

Esther schudt haar hoofd.

Vreemd, denkt de dokter, een meisje dat geen poppen heeft. Zijn eigen dochtertjes hebben er een heleboel. Weer kijkt hij naar de boeken en spelletjes op de dekens. Er ligt ook een oud schrift bij. Hij pakt het op en ziet dat het een rekenschrift is. Lange rijen sommen staan er op de eerste bladzij! En boven al die sommen staat een naam . . .

„Dat is mijn rekenschrift,” zegt Esthers stem vanuit het bed. De dokter klapt het schrift weer dicht. Zijn ogen glijden over Esthers donkere ogen en over haar donkere haar . . .

„Je mag zo nu en dan wel een poosje naar beneden,” zegt hij dan, „maar alleen in de warme kamer, denk erom.”

Onderweg naar huis, in zijn auto, denkt de dokter nog aan het

zieke meisje in het huisje aan de plas. Loesje . . . die eigenlijk Esther heet . . . Hij glimlacht even, maar dan worden zijn ogen achter de dikke brilleglazen weer ernstig. Ik heb je geheim geraden Loesje, denkt hij, maar je hoeft niet bang te zijn. Het is veilig bij mij.

Thuis gaat hij 's avonds naar de speelkamer van zijn dochtertjes. Er staan wiegjes en poppenwagens en overal liggen poppen. Een voor een pakt hij die op en bekijkt ze nauwkeurig. Eindelijk vindt hij wat hij zoekt. Hij knikt tevreden.

Nu gaat hij eerst naar de huiskamer, waar de doktersvrouw zit, en dan de trap op naar boven, naar de slaapkamer van zijn oudste dochtertje. Ze is nog wakker en vindt het wat fijn dat haar vader even bij haar op het brede bed komt zitten.

Zachtjes begint hij te vertellen. Ze luistert aandachtig naar hem en als hij klaar is knikt ze heftig. De dokter strijkt haar glimlachend over haar blonde krullen. „Je bent een lieve meid,” zegt hij.

Een week later komt de dokter voor de laatste keer. Esther is weer beter. Ze mag zelfs weer even naar buiten. Voor hij weggaat, geeft de dokter haar een pakje. Esther zit er even mee in haar handen. Dan begint ze het touwtje los te maken. Het papier valt ritselend op de vloer . . .

Twee blauwe poppeogen kijken haar aan. Een roze jurkje . . . kleine witte schoentjes . . .

Ongelovig zit Esther ernaar te kijken. Dan beginnen haar donkere ogen te stralen! „Een pop,” juicht ze, „een echte pop.”

De dokter lacht. „Dat is omdat je zo'n flinke meid bent geweest,” zegt hij. Hij schudt moeder de hand. „Ik hoef nu niet meer te komen, maar u kunt altijd op mij rekenen, wat er ook gebeurt.”

Dankbaar kijkt moeder hem na als hij wegroeit. Esther komt naast haar staan, de nieuwe pop in haar armen. „Wat een lieve dokter,” zegt ze blij.

Moeder glimlacht en slaat haar arm om Esther heen. „Ja,” zegt ze, „een lieve dokter en een goede vriend.”

HOOFDSTUK IX

Esther is weer helemaal beter en terug bij haar ouders in de motorboot. En JanJaap slaapt weer in zijn eigen vertrouwde bed op zolder. De kleine poesjes groeien snel. De jongens gaan dikwijls naar ze kijken. Ze wachten vol ongeduld op de dag waarop ze ze mee naar huis mogen nemen.

De palingvisser lacht erom. Hij heeft plezier in zijn kleine vrienden. Op een middag zegt hij: „Ik moet nog even naar een paar palingfuiken gaan kijken, aan de andere kant van het meer. Het is een flink eind roeien, hebben jullie zin om mee te gaan?”

De jongens kijken elkaar aan. Ze willen heel graag, maar Egberts vader komt er al aan om hen op te halen. Ze aarzelen. „Ik ga het aan mijn vader vragen,” beslist Egbert. „Goed,” knikt de visser, „en zeg dan maar dat ik jullie straks wel weer thuis breng.”

Egberts vader vindt het best. Hij zal het even aan JanJaaps ouders gaan zeggen.

De palingvisser heeft een grote roeiboort, veel groter dan de boten van JanJaaps en Egberts ouders. Maar dat moet ook wel, met al die fuiken. Onderweg vertelt hij over de plassen en sloten. Hij kent ze allemaal; zelfs in het donker weet hij feilloos de weg. Zijn hele leven heeft hij in het vissershuisje gewoond.

Ze varen over het meer en dan door smalle slotjes. De jongens zijn hier in de zomer ook wel geweest, maar nu het land onder water staat lijkt het allemaal heel anders. „Zou het water nog hoger stijgen?” vraagt JanJaap.

De visser schudt zijn hoofd. „Ik denk het niet,” zegt hij, „nu het straks tegen het voorjaar loopt, zal het langzamerhand wel gaan zakken.”

Ze komen bij de smalle vaart waar de palingfuiken staan. De visser inspecteert ze een voor een en knikt tevreden. Alles is in orde. „Lusten jullie paling, jongens?” wil hij weten. Ze knikken allebei. Ze eten het vaak, hun vaders gaan het dan halen bij de palingvisser. Ze hebben de zwarte glibberige vissen dikwijls gezien.

Op de terugweg mogen JanJaap en Egbert roeien. Maar dat valt niet mee. Het is een zware boot. JanJaap trekt hard aan de riemen. Hij krijgt het er warm van. Dan mag Egbert het proberen. Heel langzaam glijden ze verder. „Doe het maar samen,” raadt de visser, „dat gaat vast beter.” Ze grijpen ieder een riem. Nu schiet de boot opeens veel vlugger door het water. De visser knikt goedkeurend. „Met zulke stevige knapen aan de riemen, zijn we er zo,” zegt hij.

's Avonds zitten ze weer met elkaar aan tafel voor het eten, net zoals vroeger, voor Esther ziek werd. En na het eten spelen JanJaap en Esther weer in een hoek van de kamer. Maar naast Esther zit nu altijd de pop, die ze van de dokter heeft gekregen. Ze neemt haar overal mee naar toe, en 's nachts gaat ze mee in Esthers bed. Van JanJaaps moeder heeft ze wat oude lapjes gekregen, en overdag, als JanJaap naar school is, maakt ze nieuwe kleren voor haar pop. Haar moeder helpt ermee.

In de kamer is het warm en gezellig. De grote mensen zitten rond het potkacheltje te praten en de lamp geeft een zacht licht. Het vlammetje danst op en neer achter de glazen stolp. Plotseling is er buiten geluid. Een vreemd eentonig gezoem. Het begint heel zacht en zwelt aan tot een donker gedreun. Vliegtuigen! Ze luisteren allemaal. De grote mensen kijken elkaar aan. Ze weten wat het betekent. Het zijn Engelse of Amerikaanse vliegtuigen die op weg zijn naar Duitsland. Daar zullen ze steden gaan bombarderen. Hun bommen zullen vallen op huizen en scholen, op kerken en fabrieken.

JanJaap en Esther zijn opgehouden met de puzzel waar ze aan bezig waren, en luisteren ook. Vader dooft de lamp en schuift de gordijnen op zij. De anderen komen bij hem staan voor de ramen. Allemaal turen ze naar de donkere hemel. Maar daar zijn enkel de grijze wolken. Ze kunnen de overtrekkende vliegtuigen niet zien. Opeens licht de hemel op. Een rode gloed vlamt aan de horizon. Een doffe dreun rolt over het lage land. Net onweer, denkt JanJaap.

Maar Esthers vader zegt: „Er is een vliegtuig neergestort. Het zal wel neergeschoten zijn door het Duitse afweergeschut.”

Ze kijken allemaal zwijgend naar de rode gloed, die langzaam dooft. Dan is er weer alleen het geluid van de vliegtuigen. Vader trekt de gordijnen weer dicht en steekt de lamp aan. De oorlog is opeens weer heel dichtbij.

Aan de overkant van de plas zit de palingvisser ook bij zijn warme kachel. De poes slaapt met al haar kinderen in de mand. De luiken voor de ramen zijn dichtgeklapt. Nu lijkt het van buiten net alsof het huisje slaapt. Maar de oude visser slaapt niet. Hij rookt tevreden zijn pijpje, terwijl hij naar het gebrom van de vliegtuigen luistert. Hij knikt bedachtzaam. Dappere jongens zijn het; ze vechten ook voor ons, denkt hij. Buiten kraakt het zwarte gruis op het pad onder een voetstap. De visser heeft scherpe oren. Luisterend heft hij het hoofd op. Maar alles is weer stil. Alleen de wind rammelt zachtjes aan de luiken. In zijn warme kamer kan hij niet zien hoe een donkere gedaante behoedzaam om zijn huisje sluipt.

Vlak langs de muur schuift hij, heel voorzichtig, zodat geen enkel geluid hem verraden zal. Bij de luiken staat hij stil en probeert naar binnen te gluren. Maar de luiken sluiten goed af. Van de kamer is niets te zien. De donkere schaduw drukt zich nog dichter tegen de muur aan. Heel langzaam strekt hij zijn hand uit en tikt op de luiken . . .

Binnen heft de visser voor de tweede keer het hoofd op. Hoort hij nu toch wat? Hij neemt zijn pijpje uit zijn mond om beter te kunnen luisteren . . . Tik, tik, tik, gaat het zachtjes tegen de luiken. Is dat de wind of . . . Tik, tik, tik.

De visser staat op. Hij zal maar even gaan kijken. In het nauwe gangetje trekt hij zijn klompen aan, opent dan behoedzaam de deur. Alles is rustig buiten. Hij loopt het klinkerpaadje een eindje af. Zijn klompen klossen luid in de stille avond. Hij kijkt om zich heen, loopt dan langzaam naar de ramen. Daar kwam het geluid vandaan. Maar er is niemand. Of toch . . . Zijn scherpe ogen boren door het duister, ontdekken dan de zwarte schaduw tegen het nog donkerder huisje.

Hij staat stil, maar nog voor hij wat zeggen kan, fluistert een stem: „Ik ben een vriend. Mag ik binnenkomen?”

Zwijgend draait de visser zich om en wenkt de gedaante om hem te volgen. De deur gaat achter hen dicht. Door het gangetje stommelen ze naar de kamer. Nu pas kan de palingvisser zijn nachtelijke bezoeker zien . . .

„Egberts grote broer,” zegt hij ongelovig. Kees knikt. Hij ziet er verschrikkelijk uit. Hij zit van onder tot boven onder de modder. Zijn kleren zijn gescheurd. Zijn ene arm hangt slap langs zijn lichaam, de mouw vertoont een grote rode plek . . . Zijn hand gaat naar zijn voorhoofd, hij wankelt. De visser grijpt hem haastig vast en zet hem voorzichtig in de grote stoel naast de kachel. Vlug schenkt hij een grote kop vol hete thee. „Drink maar op,” zegt hij terwijl hij Kees de kop voorhoudt. Hij vraagt niets; hij wacht zwijgend tot de warme kachel en de hete thee hun werk hebben gedaan. Dan zegt hij alleen maar: „Je wilt zeker naar je vader en moeder?” Kees kan alleen maar knikken, hij is zo moe, zo vreselijk moe.

De visser gaat eerst kijken of alles veilig is buiten. Dan pas komt hij Kees halen. Hij helpt hem in de boot. Kees huivert, zijn kapotte kleren geven niet veel warmte meer. De palingvisser ziet het. Hij legt een oude jekker om Kees zijn schouders. Snel roeit hij weg. De duisternis slokt hen op.

Egberts ouders zitten ook in hun warme kamer. Egbert is al naar bed. Het geluid van de overtrekkende vliegtuigen is eindelijk weggestorven in de duistere verten. Egberts ouders praten over Kees. Ze zijn erg ongerust. Het geplons van roeiriemen in het water buiten, doet hen plotseling zwijgen. Gespannen luisteren ze.

Als er op de deur wordt geklopt, dooft Egberts vader de lamp. Zijn moeder loopt naar voren om open te doen. Haar ogen moeten wennen aan het donker, zij herkent de twee gestalten bij de deur niet dadelijk.

„U moet niet schrikken,” zegt de stem van de visser, „ik breng u uw zoon.” Een ogenblik later staan ze in de kamer. De lamp

vlamt weer aan.

In zijn slaapkamertje is Egbert wakker geworden. Verwonderd luistert hij naar de stemmen in de kamer, glipt dan geruisloos zijn bed uit, de trap af naar beneden. Niemand ziet hem op de onderste trede staan. Ze kijken allemaal naar Kees. Later vertelt Kees. De palingvisser is naar huis gegaan, en ze zitten met z'n vieren rond de kachel. Egbert mag ook opblijven, hij kan toch niet slapen.

Ze zijn allemaal zo blij dat Kees hier veilig bij hen zit. Hij is gevluht. De Duitse soldaten hadden hem uit zijn cel in de gevangenis gehaald en in een vrachtwagen gezet om hem naar een andere gevangenis te brengen, samen met een paar andere gevangenen. Onderweg, op een stille straatweg, toen de soldaten die hen bewaken moesten, een ogenblik niet goed opletten, is Kees uit de auto gesprongen, en de donkere velden ingerend. De Duitsers gingen hem achterna, om hem terug te brengen. Er was een hoop geschreeuw en lawaai. Ze schoten op hem en een kogel trof hem in zijn arm. Maar in de verwarring en het duister is hij ontkomen.

Dwars door de weiden is hij gelopen, heel de nacht. Toen het licht werd, verstopte hij zich in een hooiberg bij een boerderij. Daar wachtte hij tot het weer donker werd. Hij kreeg honger en zijn gewonde arm begon pijn te doen, maar hij durfde niet om hulp te vragen. De Duitse soldaten zochten hem. Ze kwamen ook naar de boerderij waar hij in de hooiberg verstopt zat. Maar ze gingen weer weg, toen ze hem ook daar niet vonden.

In het donker is hij die nacht weer verder gelopen, tot hij een schuilplaats vond, waar hij de volgende dag kon doorbrengen. En zo is het doorgegaan, dagenlang. Hij was voortdurend in gevaar, de Duitsers zochten hem overal. Maar hij is hun steeds ontsnapt. Vanavond kwam hij eindelijk bij het vissershuisje aan. Hij kende de palingvisser wel van andere keren dat hij bij zijn ouders was geweest. Hem durfde hij wel om hulp te

vragen. Met zijn gewonde arm kon hij onmogelijk zelf een boot roeien, en hij was zo zwak geworden van de honger en de pijn . . .

Het is heel stil in de kamer, als Kees uitverteld is. Ze kunnen geen van drieën iets zeggen. Het had maar zo heel weinig gescheeld of ze hadden hem nooit meer teruggezien. Als de kogel niet zijn arm getroffen had maar . . .

Egberts moeder huivert. Ze heeft de arm van Kees bekeken. De wond was vuil en ontstoken. De dokter zal ervoor moeten komen. En zij zal hem moeten gaan halen, net zoals de moeder van JanJaap dat heeft gedaan. Maar ze hoeven niet bang meer te zijn, dat ze hem niet kunnen vertrouwen. De dokter is hun vriend. Hij zal hen helpen, dat heeft hij zelf beloofd. Morgen zal ze dadelijk naar hem toegaan.

Nu gaat eindelijk ook in hun huisje de lamp uit. Het wordt er donker, zoals bij de palingvisser en JanJaap.

Een zacht gezoem, heel in de verte, vertelt dat de vliegtuigen terugkeren van hun vlucht naar Duitsland. Ze hebben hun werk gedaan. Maar in de kleine huisjes aan de plas hoort niemand het meer. Ze slapen, allemaal.

De volgende dag komt de dokter. Hij verzorgt de gewonde arm en doet er dan een schoon verband om. Kees is gelukkig geweest, het had veel erger kunnen zijn. Nu zal de wond wel vlug genezen. Hij mag zijn arm niet veel gebruiken, maar dat hoeft ook niet.

In het huisje van zijn ouders is hij veilig; in het stille land van sloten en plassen zullen de Duitse soldaten hem niet gauw gaan zoeken.

Peinzend kijkt de dokter naar de beide huisjes, terwijl hij terug wordt geroeid over het meer. Hij glimlacht een beetje. Nu hebben ze alle twee een geheim.

HOOFDSTUK X

Op weg naar school, vertelt Egbert aan JanJaap dat Kees weer thuis is. En ook dat de palingvisser hem gebracht heeft. „Maar niemand mag het weten hoor,” waarschuwt hij. Dat begrijpt JanJaap best. Hij mag toch ook niet over Esther praten.

Het laatste eind moeten ze hollen, ze zijn bijna te laat. De meeste kinderen zijn al binnen. Hijgend ploffen ze in hun banken. De meester lacht ondeugend. „Te lang geslapen, jongens?” plaagt hij. Dan bedaart het rumoer in de klas, de kinderen vouwen hun handen en sluiten hun ogen. De schooldag gaat beginnen.

's Middags, nadat ze hun reken-en taalwerk hebben gemaakt, zegt de meester: „Nu gaan we vandaag eens wat anders doen. Ik ga geen verhaal aan jullie vertellen, maar jullie gaan er mij een vertellen. Allemaal. Op papier. Jullie gaan een opstel voor mij maken. Je mag zelf kiezen waar je over vertellen wilt. Het mag een verhaal zijn dat je zelf bedenkt, maar ook een dat je ergens gehoord of gelezen hebt. En als je het klaar hebt, geef je het aan mij. Ik ga de mooiste opstellen er uitzoeken, en die zal ik dan later aan jullie voorlezen. En het allermooiste verhaal krijgt een prijs!”

Ze vinden het allemaal fijn. Ze doen geweldig hun best. JanJaap trekt een dikke rimpel in zijn voorhoofd en denkt diep na. Waar zal hij over vertellen? Opeens weet hij het. Het is een verhaal dat hij een poos geleden gelezen heeft, in een van de boeken, die hij uit de kleine bibliotheek in het dorp heeft gehaald.

Hij begint te schrijven. Zijn pen glijdt over het witte papier. De woorden marcheren netjes over de blauwe lijnen. Het wordt een prachtig verhaal.

Het gaat over vijf jongens die rovertje spelen bij een oude ruïne, in een groot bos. Eens was dat een burcht, met torens en muren en een ophaalbrug ervoor. Maar nu is het alleen maar een grote hoop afgebrokkelde stenen en puin. De jongens vinden een luik onder het puin, en als ze dat opentrekken, ontdekken ze een trap, die naar een kelder onder de ruïne leidt.

JanJaap vergeet alles om zich heen; hij schrijft en schrijft. Tot de meester zegt: „Ziezo, dat is wel genoeg voor vandaag. Het is tijd om naar huis te gaan. Morgen mogen jullie het afmaken.”

Zorgvuldig bergt JanJaap het papier in zijn vak. Zijn wangen gloeien . . .

De school gaat uit. Samen slenteren JanJaap en Egbert door het dorp. Het is er vreemd druk. Er zijn veel mensen op straat, en ze lopen allemaal in de richting van de kerk. „Wat zou er zijn,” zegt Egbert, „zullen we eens gaan kijken?”

JanJaap vindt het best.

Rond de dorpskerk ligt het kleine kerkhof. Het is er meestal erg stil, maar vandaag staan de hekken wijd open en al die mensen lopen erdoor tot de plaats waar drie graven zijn gemaakt in de zachte donkere aarde. Zwijgend gaan ze er in een grote kring omheen staan. JanJaap en Egbert vinden een plaatsje vooraan. Stil staan ze te wachten.

Bij het hek is gerucht. Een auto stopt; Duitse soldaten springen eruit. Drie kisten worden langzaam over het brede grindpad naar de open graven gedragen.

„De vliegers die in het neergestorte vliegtuig zaten,” fluistert een stem naast JanJaap zachtjes.

JanJaap herinnert het zich opeens weer. De overtrekkende vliegtuigen en de rode gloed aan de horizon. De bemanning is omgekomen in de vlammen van hun vliegtuig en hier op het rustige kerkhof van het dorpje aan de plas, ver van hun eigen land, worden ze begraven. De kisten zijn behoedzaam neer-

gezet. Nu wordt het nog stiller. De dominee stapt naar voren. Hij heeft een open bijbel in zijn handen. Zijn stem leest langzaam en ernstig de verzen voor. Dan buigt hij zijn hoofd en zegt een gebed.

Maar JanJaap kan de woorden niet verstaan, ze klinken zo vreemd . . . Een beetje verbaasd kijkt hij op.

„Het Onze Vader,” zegt de fluisterstem naast hem weer. „In het Engels.”

Nu begrijpt JanJaap het. Eerbiedig luistert hij. Boven de gebogen hoofden ruisen de kale bomen in de wind. De kerktoeren klimt spits naar de grijze hemel. Drie kisten zakken langzaam weg in de open graven.

In een lange rij lopen de mensen erlangs, terug naar het hek. Het grind van het pad knerpt onder hun voetstappen. JanJaap en Egbert komen helemaal achteraan. Nog eenmaal kijken ze om.

Achter hun ruggen worden de hekken van het kerkhof gesloten.

De volgende dag mogen ze van de meester verder werken aan hun opstel. JahJaaps pen krast ijverig over het papier. Het puntje van zijn tong steekt uit zijn mond. Hij is terug bij de jongens die het luik hebben ontdekt bij de oude ruïne.

Een steile trap brengt hen naar de onderaardse kelder. In het halfduister gaan ze op onderzoek uit. Ze vinden er van alles. Een oud harnas, een kapotte helm, een schild vol deuken en zelfs een stompe gebroken dolk. Al zoekend dwalen ze hoe langer hoe verder weg van het open luik. De kelder is groot en wordt steeds donkerder. De jongens vinden het heerlijk griezelig. Ze beginnen elkaar bang te maken . . . En dan klappt met een luide slag het luik boven hun hoofden dicht. Ze zitten gevangen! Nu worden ze allemaal echt bang. Ze proberen op de tast de weg naar de trap terug te vinden. Maar ze struikelen over losse stenen en stukken hout en een van de jongens

valt over de helm, die rinkelend wegrolt in een donkere hoek. Het duurt lang voor ze de trap hebben bereikt. Ze klimmen naar boven en proberen met z'n allen het zware luik open te duwen. Maar het blijft koppig op zijn plaats zitten ; ze kunnen het nog geen centimeter oplichten. Ze proberen het nog een paar keer, maar het mislukt hen telkens weer. Het enige wat ze nog kunnen doen, is er met hun vuisten tegenaan bonzen en zo hard mogelijk om hulp roepen.

Maar niemand hoort hen in het stille bos. Hun stemmen worden schor en hun armen moe. Dicht tegen elkaar aangedrukt zitten ze op de bovenste trede van de trap . . . Ze zijn erg bang . . . In de donkere kelder merken ze niet dat het buiten ook schemerig wordt.

En ze horen ook het geluid van voetstappen op het bospad niet, of zien het licht van een lantaarn flikkeren tussen de bomen. De oude boswachter maakt zijn dagelijkse ronde door het bos, en gaat als altijd even kijken bij de ruïne. Daar hoort hij het wonderlijke geluid van roepende stemmen. Het schijnt vanuit de grond te komen. Met zijn zaklantaarn dicht bij de grond, loopt hij zoekend rond. Eindelijk vindt hij het luik. Tevergeefs probeert hij het open te trekken, het zit klem. Hij gaat op zoek naar een dikke tak, en vindt er een onder een paar struiken. Hij steekt hem door de ring van het luik, en probeert het weer. En ja hoor, nu gaat het een heel klein stukje open.

De jongens hebben het gezien. Met alle macht duwen zij er vanonder tegenaan, en langzaam gaat het zware luik omhoog. Een voor een klimmen ze naar buiten. Ze zijn vuil en moe, maar verschrikkelijk blij dat ze weer uit de donkere kelder zijn. Door het stille bos brengt de boswachter hen naar huis.

JanJaap is klaar. Zijn verhaal is uit. Met een zucht legt hij zijn pen neer, en brengt het naar de meester. Die legt het bij de

andere die al op zijn tafel liggen.

's Avonds vertelt hij aan Esther over het opstel. Ze vindt het prachtig. „Ik ga er ook een schrijven morgen,” besluit ze. „En dan mag ik het morgenavond lezen,” lacht JanJaap. Esther schudt haar hoofd, „ik lees het je voor, net als de meester,” zegt ze.

Met de opstellen in zijn hand, gaat de meester de volgende middag op de voorste bank zitten. De jongens en meisjes wachten vol spanning af. Wie hebben er de mooiste verhalen geschreven, en wie zal de prijs krijgen? De meester houdt de vellen papier omhoog.

„Deze waren de mooiste,” zegt hij „en die ga ik voorlezen. Maar ik ga jullie nog niet vertellen wie de prijs krijgt. Als ik de verhalen heb voorgelezen, mogen jullie eerst ook nog zeggen welke je het mooiste vond.”

Dat vinden de kinderen prachtig. Ze zullen nu extra goed luisteren. JanJaap verschuift wat in zijn bank, zodat hij de meester goed kan zien en horen. Hij wil geen woord missen. Zou mijn verhaal er ook bij zijn, denkt hij nog. Dan begint de meester voor te lezen.

Als hij twee verhalen gedaan heeft en het derde omhoog houdt, herkent JanJaap met een schok zijn eigen papier. Hij krijgt er een kleur van. De meester ziet het en lacht.

„Het volgende opstel is van JanJaap,” zegt hij.

Egbert geeft hem een stomp. „Je bent er ook bij joh,” fluistert hij, „misschien krijg je de prijs wel.”

Na het verhaal van JanJaap volgen er nog een paar andere. En dan mogen de kinderen allemaal om de beurt zeggen welk opstel ze het mooist vonden. JanJaap hoort heel vaak zijn eigen naam. Hij wordt er een beetje verlegen van.

„Nu is het mijn beurt,” zegt de meester, als ze allen hun beurt hebben gehad. „De meesten van jullie vonden JanJaaps verhaal het mooist. Dat vond ik ook. JanJaap krijgt de prijs.”

Zijn vriendelijke ogen lachen naar JanJaap. „Kom maar hier,” zegt hij, „je hebt hem eerlijk verdiend.” Hij legt de prijs in JanJaaps handen.

Het is een bladwijzer, prachtig versierd met bloemen in allerlei kleuren. Onder de bloemen staat in sierlijke letters een tekst uit de bijbel. Onder de tekst is een witzijden koordje door een gaatje geknoopt, zodat je de bladwijzer heel gemakkelijk in een boek terug kunt vinden. Het is een fijne prijs!

JanJaap is er heel erg blij mee, en ook een beetje trots op. Hij mag zijn verhaal ook mee naar huis nemen. Zorgvuldig vouwt hij de bladwijzer in de vellen papier. Nu wil hij liefst zo gauw mogelijk naar huis. Wat zullen vader en moeder opkijken.

En Esther!

Dat doen ze ook. Ze vinden het allemaal even fijn. Ze lezen zijn verhaal en bewonderen de mooie prijs. JanJaap legt hem in het boek dat hij aan het lezen is. Nu weet hij voortaan altijd waar hij is gebleven. Opeens herinnert hij zich dat Esther ook een opstel zou maken. Maar ze schudt haar hoofd. Het is lang niet zo mooi als dat van JanJaap. „Lees het toch maar voor,” dringt die aan. Esther aarzelt even, maar dan doet ze het toch. Haar verhaal gaat over de koningin die dezelfde naam droeg als zichzelf, koningin Esther. Ze was een Joods meisje, dat bij haar oom Mordechaï woonde, en door de koning tot vrouw werd gekozen. Maar zij vertelde hem niet dat zij tot het Joodse volk behoorde. Tot Haman kwam met zijn wrede plan om al de Joden te doden. Toen waagde zij haar eigen leven om haar volk te redden. De koning luisterde naar haar en Haman werd opgehangen aan de galg, die hij voor Mordechaï had opgericht. Het Joodse volk werd gespaard, en veel van hun vijanden kwamen om het leven.

JanJaap kijkt naar Esther. Haar leven is ook in gevaar, omdat ze tot het Joodse volk behoort. Net als koningin Esther . . .

Het is een mooi verhaal; Esther heeft het prachtig verteld. Ze is er heel de dag mee bezig geweest. JanJaap denkt aan de meester en de kinderen in zijn klas. Zij zouden het vast ook mooi gevonden hebben. Misschien nog wel mooier dan het zijne. Dan zou Esther de prijs gekregen hebben . . .

Zijn ogen glijden naar het boek, waar hij de bladwijzer in heeft gelegd. Langzaam pakt hij het op. Het valt open bij de laatste bladzij die hij heeft gelezen. De kleurige bloemen van de bladwijzer kijken hem aan. En de lettertjes van de tekst. Weer kijkt hij naar Esther. Vastbesloten opeens klapt hij zijn boek weer dicht. Even nog glijdt zijn hand over zijn prijs. Dan legt hij hem voor Esther neer.

„Voor jou,” zegt hij beslist.

Verwonderd kijkt ze hem aan. „Voor mij?” herhaalt ze ongelovig.

JanJaap knikt. „Jouw verhaal is nog mooier dan het mijne,” zegt hij, „nu is de prijs voor jou.” Esther is er verschrikkelijk blij mee, ze gaat er direct mee naar haar vader en moeder.

Als vader Esther en haar ouders later terugbrengt naar de motorboot, zit JanJaap nog even bij moeder in de kamer. Hij mag opblijven tot vader terugkomt. Hij wil gaan lezen, en pakt zijn boek van de tafel. Het valt niet meer open bij de bladwijzer, en er hangt geen zijden koordje meer uit. Maar JanJaap vindt dat helemaal niet erg. Tevreden begint hij te lezen.

HOOFDSTUK XI

De dagen en weken gaan voorbij. Heel langzaam gaat het naar het voorjaar. De arm van Kees is weer beter, de wond genezen. Maar hij gaat niet meer weg uit het huisje aan de plas. Hij blijft bij zijn vader en moeder en Egbert. Heel dikwijls roeit hij de jongens over het meer, als ze naar school moeten en maakt dan een praatje met de palingvisser. Ze zijn goede vrienden geworden en soms gaat Kees ook met hem mee in zijn boot.

De poesjes groeien flink. Het zal nu niet lang meer duren, voor JanJaap en Egbert ze op kunnen gaan halen. Op een zaterdagmorgen, na schooltijd, wippen de jongens nog even bij de palingvisser binnen. De moederpoes kent hen nu goed; ze laat hen rustig haar kinderen uit de mand nemen. De kleine poesjes scharrelen over de vloer en maken zachte piepgeluidjes.

„Ze missen hun moeder toch nog,” lacht de visser, „jullie zullen nog even geduld moeten hebben.” Voorzichtig zetten ze de poesjes weer in de mand. Buiten horen ze Kees, die hen op komt halen.

's Middags gaat moeder naar het dorp om boodschappen te doen. JanJaap blijft thuis; hij heeft met Egbert afgesproken dat die bij hem zal komen spelen.

Met de boodschappentas aan haar arm, loopt moeder het pad af naar het dorp. Het is druk op straat en ook in de winkels. Ze moet overal wachten. Het laatst gaat ze naar de kleine leesbibliotheek. Langs de wanden zijn planken vol met boeken. Zoekend glijden moeders ogen langs de rijen. Nu en dan pakt ze er een boek uit.

Buiten, op straat, is plotseling een vreemd geluid. Moeder hoort het niet direct. De bibliotheek ligt achter een winkel. Er

zijn geen ramen in, waardoor je naar buiten kunt kijken. Ze bladert verder in het boek, dat ze in haar handen heeft.

Opeens zijn er andere geluiden buiten. Dreigende, vijandige geluiden, die niet passen in het rustige dorp. Zware auto's komen knarsend tot stilstand. Deuren worden geopend en weer dichtgesmeten. Soldatenlaarzen kletteren op de stenen. Luide stemmen snauwen bevelen.

Moeder staat doodstil en luistert. Het boek glipt uit haar handen en valt met een smak op de vloer. Ze merkt het niet eens. Haastig loopt ze door de winkel naar voren, en kijkt uit het raam. Ze wordt wit van de schrik . . . Duitse soldaten . . . Hun rustige dorpje is vol met Duitse soldaten! Ze staan op alle hoeken; ze houden iedereen aan . . . Een legerwagen dendert voorbij. Verdwijnt in de richting van de plas . . .

Vader, denkt moeder radeloos, Esther en haar ouders . . . Egberts vader en Kees . . . Ik moet naar huis, ik moet hen waarschuwen. Ze rukt de winkeldeur open, stapt naar buiten, de straat op. Maar het is al te laat. Twee Duitse soldaten houden haar tegen. Ze mag niet verder gaan. Het dorp is afgezet; niemand mag erin of uit.

In het huisje aan de plas zegt vader: „Ik ga even naar Esthers ouders in de motorboot, JanJaap, ik blijf niet lang weg.”

JanJaap legt zijn boek neer en loopt naar het raam. Egbert zal nu zo wel komen. Speurend kijkt hij over het meer. Maar er is nog geen roeibootje in 't zicht, en een beetje teleurgesteld keert hij terug naar zijn boek. Languit ligt hij op de vloer bij de kachel, en is al gauw weer verdiept in de avonturen van de jongen uit zijn boek . . .

Tuf, tuf, tuf klinkt het over het meer. Dat is een ongewoon geluid. Een geluid dat al lang niet meer is gehoord op de stille plas. Tuf, tuf, tuf.

JanJaap komt tot de werkelijkheid terug, en heft zijn hoofd op.

Tuf, tuf, tuf. Dat is het geluid van een motorbootje. Dat is vreemd, er is immers al lang geen benzine meer voor motorbootjes. Hij krabbelt overeind en loopt naar het raam.

En dan ziet hij het! Een motorbootje dat snel over het water glijdt, dat dichterbij komt, steeds dichterbij . . .

En in dat bootje . . . uniformen . . ., grijze uniformen . . ., helmen . . . geweren . . ., soldaten . . . Duitse soldaten! Vlakbij op de plas. Met grote ogen staart hij naar buiten; de gedachten tuimelen wild door zijn hoofd. Gevaar . . . vader . . ., Esther en haar ouders . . . Hij moet hen waarschuwen . . . Het witte laken . . .

Hij vliegt de kamer door, de zoldertrap op. Met een wilde bons duwt hij het zolderraampje open, grabbelt op de vloer naar het witte laken. In een oogwenk wappert het naar buiten. Met een paar stevige knopen bindt hij het vast. Als ze het in de motorboot nu maar zien . . . Maar als de soldaten bij hun huisje komen en het ook zien? Zullen zij dan niet begrijpen dat het een waarschuwingssignaal is? En, achterdochtig geworden, alles af gaan zoeken?

Nu wordt JanJaap heel bang. Wanhopig kijkt hij de zolder rond. Hij is helemaal alleen, er is niemand die hem helpen kan. En de soldaten zijn vlakbij . . . En dan opeens schiet hem te binnen wat moeder eens zei, toen zij over het witte laken als waarschuwingsteken zaten te praten.

„Mocht het verdenking opwekken, hang dan de dekens en lakens van JanJaaps bed ook uit het raam. Dan lijkt het net alsof we zijn beddegoed aan het luchten zijn.”

JanJaap is al bij zijn bed. Vliegenvlug rukt hij de dekens en lakens eraf en rent ermee naar het raampje. Het valt niet mee om ze naar buiten te krijgen. Vooral de dekens zijn zwaar; maar het lukt. Haastig bindt hij ze vast. Buiten hoort hij al stemmengerucht. Gelukkig kunnen de Duitsers hem niet zien. Het raampje is aan de achterkant van het huisje. Met een vaart boldert hij de trap weer af. Net op tijd! Twee soldaten

klimmen uit het bootje en komen de verandatrapp op.

JanJaap wacht met bonzend hart, gaat dan op hun ongeduldig kloppen opendoen. Ze vragen hem wat, maar hij kan hen niet verstaan. Zwijgend schudt hij zijn hoofd. Zijn bange ogen volgen hen, als ze de kamer binnenstappen. De soldaten kijken rond en beginnen dan de trap op te klimmen naar de zolder.

Doodstil staat JanJaap bij de tafel. Angst knijpt zijn keel dicht. Als ze het beddegoed zien . . . Als ze het niet vertrouwen en verder gaan kijken . . . Als ze met hun bootje in de sloten achter het huisje gaan zoeken . . .

Hij kijkt naar de zware laarzen op de treden van de trap. Die klimmen niet verder. Die staan stil. De voorste soldaat heeft zijn hoofd door het trapgat gestoken, zijn ogen dwalen door

de schemerige ruimte. Hij schudt zijn hoofd tegen de andere soldaat. Er is niets hier. Ze draaien zich beiden om en beginnen de trap weer af te dalen. In de kamer zeggen ze nog wat tegen JanJaap, maar die haalt zijn schouders op en schudt weer zijn hoofd.

Dan valt de deur achter hen dicht, ze gaan terug naar hun kameraden in het bootje. JanJaap houdt zijn adem in als ze wegtuffen.

Zullen ze nog . . . Maar het bootje vaart terug over de plas; verdwijnt dan in de richting van het dorp. JanJaap leunt tegen het raamkozijn en kijkt hen na. Een diepe zucht van opluchting ontsnapt hem . . .

Vader heeft een poosje in de kajuit van de motorboot met Esthers ouders zitten praten. Nu maakt hij zich klaar om weer te vertrekken. Terwijl hij in de roeiboot stapt, glijdt zijn blik over hun huisje, dat hij van hier nog net kan zien. Op hetzelfde ogenblik gaat het zolderraampje open en iets wits fladdert naar buiten. Het bolt even in de wind, en hangt dan slap neer.

Het witte laken . . . gevaar! Er is geen tijd te verliezen. Esther en haar ouders grijpen de dikke jassen en de laarzen die altijd klaarstaan en springen in de roeiboot. Met vlugge slagen roeit vader weg. Weg van het huisje en de motorboot, de smalle slootjes in, waar het dichte struikgewas vlak langs de kant groeit. Het hoge riet en de struiken maken hen vanuit het huisje onzichtbaar.

In een nauw kronkelig slootje, schuift vader de boot in een kleine inham tussen de struiken. Ze groeien over het water en maken zo een prachtige schuilplaats. Vader trekt de boot nog even door, en haalt dan de riemen binnen. Nu liggen ze helemaal verborgen onder de struiken. Onzichtbaar, zelfs vanuit de sloot.

Vader heeft dit plaatsje een poos geleden ontdekt, en er toen,

samen met Esters vader nog wat aan gewerkt, zodat het een goede schuilplaats zou zijn als er gevaar dreigde. Nu zitten ze zwijgend met zijn vieren in de boot. En wachten . . . En luisteren . . . Maar het blijft stil op het water. De tijd gaat langzaam voorbij.

Uit het zolderraampje van het huisje hangt eenzaam de witte vlag.

De Duitse soldaten varen terug. Ze hebben niemand gevonden in de huisjes aan de plas. En in het kille wijde waterland gaan zij ook niet verder zoeken. In het dorp wachten hun auto's. Ze stappen in en rijden weg. Over de smalle straatweg verdwijnen zij in de verte.

Moeder loopt zo snel zij kan het dorp uit. Ze is zo ongerust. Bij het huisje van de palingvisser is alles rustig, er is niemand te zien. De roeiboot ligt er nog precies zoals zij hem achtergelaten heeft.

JanJaap staat nog steeds voor het raam en ziet haar aankomen. Wat is hij blij! Hij gaat naar buiten om zijn moeder te helpen met het vastleggen van de boot. En dan, in de warme kamer, vertelt hij haar alles.

Het gevaar is voorbij, de Duitsers zijn weg. Maar ze zullen toch nog heel erg op hun hoede moeten zijn. Esther en haar ouders komen 's avonds niet eten en vader blijft bij hen in de motorboot. Pas veel later komt hij terug naar moeder en JanJaap. Nu zitten ze met z'n drieën om de tafel. Hun gezichten zijn ernstig en bezorgd.

„Je hebt je kranig gehouden, JanJaap,” zegt vader, terwijl hij zijn hand op JanJaaps schouder legt, „ik ben erg trots op je.” JanJaap kleurt bij die lof. Maar we weten niet of de Duitsers niet nog eens terug zullen komen,” vervolgt vader, „en daarom zullen we vannacht blijven waken. Moeder en ik zullen om de beurt een paar uur de wacht houden. Als er

opnieuw gevaar dreigt, kan ik weer met Esther en haar ouders naar onze schuilplaats in de struiken gaan.”

Op de donkere zolder ligt JanJaap in zijn bed. Moeder heeft de dekens en lakens weer binnen gehaald en zijn bed opge maakt. Het raampje is gesloten en het witte laken ligt weer keurig opgevouwen op de vloer. Moeder gaat ook naar bed. Vader zal de eerste paar uur de wacht houden.

JanJaap ligt stil te luisteren naar de geluiden van beneden. Maar hij kan niet slapen. Steeds weer moet hij denken aan wat er die middag is gebeurd. Aan de soldaten, die hier in hun veilige huisje zijn geweest. En aan vader die met Esther en haar ouders in de roeiboot in het struikgewas heeft gelegen, urenlang. Onrustig woelt hij in zijn bed. Als de soldaten nog eens zouden komen . . .

Hij houdt het niet langer uit, en glipt zijn bed uit, de trap af naar beneden. Vader zit voor het raam, in de donkere kamer, en kijkt uit over het meer. De gordijnen zijn opengetrokken, het verduisteringspapier op zij geschoven. Er staat een ronde, volle maan aan de hemel; het licht valt naar binnen, en tekent grote vierkante vlakken op de vloer en de wanden van de kamer.

„Ben jij daar JanJaap?” komt vaders stem uit het donker. „Kun je niet slapen? Kom maar hier.” Hij trekt nog een stoel bij het raam. Dankbaar gaat JanJaap naast hem zitten.

Nu kijken ze samen uit in de maanlichte nacht. Het meer ligt doodstil te glanzen onder de heldere sterrenhemel. Er is geen zuchtje wind, en geen enkel geluid. JanJaap zucht diep; zijn angst verdwijnt. Samen met vader houdt hij de wacht. Na een poosje schuift vader zijn stoel achteruit. Zachtjes, om moeder niet wakker te maken, zegt hij : „ Ik ga even buiten kijken.” JanJaap is al overeind. Hij wil graag mee. Maar vader houdt hem tegen. „Eerst iets warms aantrekken,” waarschuwt hij. Met zijn dikke jekker over zijn pyjama, staat JanJaap even

later naast zijn vader op de veranda. De koele nachtlucht strijkt langs zijn wangen. Hij leunt over het hek en kijkt naar het water. Het staat al niet zo hoog meer. Het zal niet lang meer duren, voor de roeiboot weer aan de steiger kan liggen, en dat het land weer droog is.

Een geluid achter zijn rug, doet hem omkijken. Moeder staat in de deuropening. „Het is mijn beurt nu,” zegt ze, „en tijd voor jullie om te gaan slapen.” Ze komt ook naar buiten en kijkt naar de vredige plas, en de twinkelende sterrenhemel. Nu maakt de bolle ronde maan drie lange schaduwen op de veranda.

HOOFDSTUK XII

Het is voorjaar in het wijde waterland. De wilde wind komt aanhollen over het vlakke land, en stoeit met het riet en de struiken, die, heel aarzelend, hun eerste groene blaadjes beginnen te vertonen. Het water zakt langzaam, de eerste gras-prietjes steken er al bovenuit. Het meer ligt glanzend te blinken en kabbelt tevreden met kleine golfjes. En de lucht is blauw met witte wolkjes. De zon schijnt vrolijk over heel die blijde wereld.

De Duitse soldaten zijn niet meer teruggekomen, en wonderlijke, heerlijke geruchten beginnen de ronde te doen. De Canadezen zijn in aantocht! Ze komen de vrijheid brengen. Het zal niet lang meer duren, dan is het met de Duitse overheersing gedaan. De oorlog zal nu gauw voorbij zijn . . .

Ze praten er met elkaar over, 's avonds onder het eten, en JanJaap en Egbert ook, als ze samen naar school lopen.

Op een middag staat de palingvisser op hen te wachten bij zijn huisje. Zijn ogen lachen in zijn verweerde gezicht, als hij zegt: „Nu is het zover, jongens, de poesjes zijn groot genoeg. Morgen mogen jullie ze meenemen.”

In de kamer knielen ze neer bij de mand. Vier poezekinderen liggen erin, dicht tegen elkaar aan. Vier paar heldere oogjes kijken de jongens aan.

„Ik wou dat ik ze allemaal mee mocht nemen,” zucht JanJaap verrukt. Dat zou Egbert ook wel willen. Ze pakken ieder hun poesje en strelen de zachte lijfjes.

„Hebben jullie er nu al namen voor?” informeert de visser. Ze knikken allebei. Ze hebben er heel lang over nagedacht, en er vaak samen over gepraat.

„Ik noem mijn poesje Moortje, omdat ze zo zwart is,” zegt JanJaap.

„En ik noem de mijne Tijger,” zegt Egbert, „omdat ze zulke mooie strepen heeft.”

„Mooie poezenamen,” knikt hun vriend, „ze zullen er gauw genoeg naar luisteren.”

Voor het laatst leggen ze de poesjes terug in de mand. „Morgen mogen jullie met ons mee hoor,” beloven ze.

Esther is opgetogen als ze hoort dat JanJaap de volgende dag zijn poesje zal krijgen. Ze gaan samen op zoek naar een doos of een mand, waar Moortje in zal kunnen slapen.

„Er moeten natuurlijk wat lappen in,” bedenkt Esther, „ze zal het eerst vast koud hebben, zonder haar broertjes en zusjes en haar moeder.”

„Ze moet bakjes hebben om uit te eten en te drinken,” zegt JanJaap, „en een bal om mee te spelen.” Het wordt allemaal keurig bij elkaar gezocht, en klaargezet achter het potkachtje. Nu kan het poesje komen.

„Och, wat lief,” verzucht Esther de volgende avond, als JanJaap het wriemelende hoopje in haar armen legt. Ze gaat ermee op de vloer zitten, en vergeet zelfs voor een keer haar pop. JanJaap komt er ook bij zitten. Samen spelen ze met Moortje, en lachen om de malle sprongen die ze maakt, en om de bal, waar ze zo graag mee spelen wil, maar die eigenlijk nog te groot voor haar is. Veel te gauw komt moeder hen roepen voor het eten. Dan gaat Moortje in haar mand en JanJaap en Esther aan tafel.

Een paar dagen later moeten JanJaap en Egbert boodschappen doen voor hun moeders. Ze mogen samen met de roeiboot gaan, het is prachtig weer. Ze gaan van de ene winkel naar de andere. De kruidenier, de groenteboer, en tenslotte de bakker. Daar is het vol, er staan veel mensen te wachten. Ze praten allemaal druk door elkaar. De jongens spitsen hun oren. De wachtende mensen in de winkel praten over de Canadezen, die al dichterbij komen. Iedere dag dichterbij. En over de

bevrijding, waarnaar ze zo verlangen!

Plotseling vliegt de deur van de winkel open. Het belletje begint heftig te klingelen, maar er is niemand die erop let. Ze kijken allemaal naar de jongen die op de drempel staat. Hij hijgt van het harde lopen en zijn ogen schitteren.

„De Canadezen,” roept hij, „de Canadezen komen er aan. Ze zijn hier nog maar een paar kilometer vandaan.” Nu vergeet de bakker zijn broden, en de mensen in de winkel hun boodschappen. Ze dringen allemaal naar buiten, en Jan Jaap en Egbert staan opeens ook op straat. „Laten we het thuis gaan vertellen,” zegt Egbert, „gauw!”

Ze hollen de dorpsstraat uit, de zware tassen dansen mee aan hun armen. Nu en dan moeten ze even stilstaan, om op adem te komen, maar dan rennen ze weer verder, om het grote nieuws zo vlug mogelijk thuis te kunnen vertellen.

Ze vergeten voorzichtig te zijn, en springen wild in de roei-boot. Die gaat gevaarlijk schommelen, en doet JanJaap bijna zijn evenwicht verliezen. Ze pakken beiden een roeiriem, en roeien snel over de plas.

Bij JanJaaps huisje tuimelen ze uit de boot, de veranda op, naar de deur. Vader en moeder zitten in de kamer. Moortje slaapt in haar mand. Ze schrikken op van het lawaai buiten, maar voor vader kan gaan kijken, zwaait de deur al open en struikelen de beide jongens hijgend naar binnen.

„De Canadezen,” juicht JanJaap,” „vader, moeder, de Canadezen komen er aan.”

De tas met boodschappen valt met een plof uit zijn handen op de vloer. Vader en moeder zien het niet eens.

„Ze zijn niet ver meer van het dorp,” vult Egbert aan. „We hebben het bij de bakker in de winkel gehoord.”

„Mogen we gaan kijken vader?” smeekt JanJaap. „Gauw, ze kunnen er zo zijn.” Hij trappelt van ongeduld. Vader en moeder kijken elkaar aan. De Canadezen . . ., de bevrijding . . ., eindelijk. Ze kunnen het bijna niet geloven.

„Ga jij maar met de jongens mee,” zegt moeder dan, „maar ga het eerst ook aan Egberts ouders vertellen.”

Vader schiet haastig in zijn jas en laarzen. Even later zijn ze al op weg naar Egberts huis. Daar vinden ze zijn vader en moeder en Kees buiten bij de steiger. JanJaap en Egbert kunnen het grote nieuws niet langer voor zich houden. Hun blijde stemmen galmen over het water. „De Canadezen komen er aan!”

Egberts vader en Kees aarzelen geen ogenblik. Met een behendige sprong zijn ze in de roeiboot. Egberts moeder wuift hen lachend na. De boot schiet weg over de plas.

In het dorp is het druk. Het nieuws gaat van mond tot mond. Veel mensen willen gaan kijken, en zijn al op weg naar de viersprong, waar de smalle straatweg, die naar hun dorp leidt,

uitkomt op de hoofdweg naar de stad. Daar moeten de Canadezen langs komen, denken ze allemaal.

Het wordt een blijde uittocht. De mensen praten opgewonden. Bij de viersprong blijven ze wachten, en turen de straatweg af. Steeds meer mensen komen er aan, en steeds vaker gaat er iemand midden op de weg staan, om te kijken of de bevrijders al komen.

JanJaap en Egbert staan met Kees vooraan. Ze willen niets missen van wat er gebeuren gaat, en vooral de Canadezen goed zien.

Ze hoeven niet lang meer te wachten. In de verte nadert een colonne auto's. Nu wordt het opeens heel stil op de weg. Al de mensen kijken zwijgend en gespannen naar de snel naderbij komende wagens. Het enige geluid is het geronk van de motoren op de weg. En dan zien ze het . . .

Vreemde, olijfgroene legerauto's, met soldaten in eveneens groene uniformen achter het stuur, en achterin. De wagens beginnen wat langzamer te rijden, als de soldaten erin al die mensen langs de weg zien staan.

En opeens is de viersprong vol leven en lawaai. Vol juichende, roepende mensen, die met hun mutsen en hoeden zwaaien naar de mannen in de auto's. Die allemaal naar voren dringen, om de Canadezen zo goed mogelijk te kunnen zien. De soldaten zwaaien lachend terug, terwijl de wagens langzaam voorbijrijden. Het gaat alles veel te vlug. Zo lang mogelijk kijken ze de colonne na. Tot die eindelijk verdwijnt in de richting van de stad.

JanJaap en Egbert kijken elkaar aan. Hun ogen schitteren, hun wangen gloeien. Ze hebben de Canadezen goed gezien. Ze dansen van plezier. En Kees grijpt zijn muts, en gooit hem hoog de lucht in, „Hoera, hoera, we zijn vrij,” juicht hij. De voorjaarswind pakt de muts en blaast hem vrolijk over de weg, tot hij aan de overkant in de sloot terechtkomt. Met z'n drieën gaan ze hem ophalen.

Nu keren ze allemaal terug naar het dorp. JanJaap loopt naast zijn vader. Opgetogen praten ze samen over wat ze hebben gezien. Vlak bij het dorp klinkt achter hun op de weg weer het geronk van naderende auto 's. Snel gaan ze in het gras staan. Drie Canadese legerwagens denderen hun voorbij. „Ze gaan naar ons dorp,” zegt JanJaap verrukt, en begint meteen te hollen. Vader komt lachend achter hem aan. De auto 's stoppen midden in het dorp. Jonge, lachende soldaten springen eruit; worden meteen van alle kanten bestormd door blijde, dankbare mensen.

JanJaap bekijkt de vreemde soldaten goed. In het gedrang is hij zijn vader en de anderen kwijtgeraakt. Maar hij merkt het nauwelijks. Nieuwsgierig staat hij vlak bij de auto's en kijkt zijn ogen uit.

Een vriendelijke soldaat, die vlak bij hem een sigaret staat te roken, vraagt hem wat. JanJaap schudt zijn hoofd; hij kan hem niet verstaan. Jammer. Nu steekt de soldaat zijn hand in zijn zak. Als hij hem eruit haalt, ligt er een langwerpige tablet op, in wit papier. Hij houdt het JanJaap voor. Die aarzelt even, en begrijpt dan dat het voor hem is. Hij draait het om en om, en wikkelt het papier eraf. In zijn hand ligt een donkerbruine reep . . . Chocola . . .

Hij heeft een reep chocola gekregen. Met grote, verbaasde ogen kijkt hij ernaar. Hij heeft in geen jaren chocoladerepen gezien, maar hij kan ze zich nog wel herinneren. Vroeger, voor de oorlog, kreeg hij er wel eens een van moeder, of van oma, als ze op bezoek kwam. Voorzichtig breekt hij er een stukje af, en steekt het in zijn mond. Wat is dat lekker!

De soldaat staat lachend naar zijn verrukte gezicht te kijken. JanJaap bedenkt opeens dat hij hem nog moet bedanken. De Canadees begrijpt hem best, ook al kan hij hem niet verstaan. Hij knikt JanJaap vriendelijk toe. Zorgvuldig rolt die de chocola weer in het papier. Hij wil de reep graag aan vader en

moeder laten zien.

Een hand wordt op zijn schouder gelegd. „We moeten zo langzamerhand naar huis JanJaap,” zegt de stem van vader. Dan ontdekt hij de chocola in JanJaaps hand.

„Van deze soldaat gekregen,” vertelt die trots.

De Canadees zegt nu iets tegen vader, en die kan hem best verstaan. Al gauw zijn ze in druk gesprek. JanJaap luistert naar de vreemde klanken. Dat is Engels, weet hij. Wat kan vader het goed! Tenslotte nemen ze afscheid van de vriendelijke soldaat. JanJaap kijkt nog een paar maal om, en wuift. De chocola zit veilig in zijn zak!

Wat hebben ze moeder veel te vertellen, als ze thuiskomen! Die luistert stil, maar haar ogen glanzen. „Gaan jullie nu maar gauw Esther en haar ouders ophalen,” zegt ze dan. „We hoeven nu niet meer te wachten tot het donker is. We zijn vrij! Het gevaar is voorbij. Wat zullen ze blij zijn.”

Esther zit met haar pop te spelen, maar ze legt haar direct neer, als ze vader en JanJaap in de roeiboot hoort. Haar moeder kijkt een beetje bevreemd op van haar breiwerk. „Ze zijn vroeg,” zegt ze met een blik op het klokje. „Het is nog niet eens donker.”

Maar vaders blijde stem klinkt al door de boot. Het grote nieuws brengt tranen in hun ogen. Ze zijn vrij! Ze zijn veilig! De Duitse soldaten kunnen hen geen kwaad meer doen. Ze hoeven zich niet langer te verbergen!

Triomfantelijk roeien ze door de lichte voorjaarsavond naar het huisje. Als ze met elkaar rond het potkachelkje zitten, moeten vader en JanJaap nog eens alles vertellen. De reep wordt te voorschijn gehaald, en eerlijk verdeeld. Ze krijgen allemaal een stukje. Buiten wordt het schemerig en dan donker. De lamp gaat aan, maar de gordijnen blijven open. Het lelijke zwarte verduisteringspapier ligt vergeten in een hoek! Het is al laat, als ze eindelijk gaan eten. Ze hebben geen van

allen honger. Esther heeft een kleur van opwinding. Morgen mag ze met JanJaap mee naar het dorp. Haar vader en moeder gaan ook mee, en JanJaaps ouders. Dan zal ze ook Canadezen zien! En al de andere dingen waarover JanJaap haar altijd heeft verteld.

Als ze klaar zijn, pakt vader zoals altijd de bijbel. Maar vanavond slaat hij hem niet open bij de plaats waar ze de vorige dag gebleven zijn. Zijn vingers bladeren door de psalmen, vinden dan wat hij zoekt. Het is psalm 103, ziet JanJaap.

'Loof de Here, mijn ziel, en al wat binnen in mij is, zijn heilige Naam, . . .'

leest vaders stem eerbiedig door de kleine kamer. Dankbaar luisteren ze allemaal. Buigen dan in diepe blijdschap hun hoofden.

Voor hij naar bed gaat, staat JanJaap nog even voor het raam. De plas is stil en vlak, maar het is niet helemaal donker meer. Aan de overkant pinkelt een lichtje. De palingvisser heeft de luiken voor zijn ramen wijd opengezet. Zijn lamp brengt het vriendelijke lichtje over aan JanJaap.

Het schijnt te zeggen: „Ga maar rustig slapen nu, je bent veilig, je bent vrij!”

HOOFDSTUK XIII

Een stralende lentezon schijnt de volgende dag over het bevrijde land. De dikke jekkers en warme mutsen kunnen thuisblijven. In dunne jurken en blouses stappen ze met elkaar in de boot, om naar het dorp te gaan.

De palingvisser, die juist de deur van zijn huisje achter zich dichttrekt, kijkt verbaasd op, als hij al die mensen uit die ene roeiboort ziet stappen. JanJaap grijpt Esther bij de hand, en trekt haar mee. „Ik wist niet dat je nog een zusje had,” zegt de visser verwonderd.

JanJaap lacht. „Dit is geen zusje, dit is Esther,” zegt hij trots. En dan vertelt hij hoe Esther al die maanden met haar ouders bij hen heeft gewoond. Verborg in de motorboot. Nu lachen de ogen van de palingvisser in zijn verweerd gezicht, en al de rimpeltjes lachen mee.

„Jij kunt een geheim bewaren, JanJaap,” zegt hij, „bravo.” Hij knipoogt naar hem. „Wat denk je, zou Esther wel een suikerklont lusten? Kom maar mee.”

Ze volgen hem naar binnen, en krijgen beiden een dikke klont uit het zwarte trommeltje.

Opeens ontdekt Esther de poes, die met de twee overgebleven poezekinderen in de vensterbank zit. Verrukt streelt ze de poesjes.

„Zou je er ook graag een willen hebben?” vraagt de visser.

„O ja,” zucht Esther.

„Het mag van mij, hoor, als je moeder het goed vindt,” lacht hun vriend. „Dan kom je . . .” Een klopp op de deur.

Vader steekt zijn hoofd om de hoek. „JanJaap en Esther, komen jullie nog, we staan op jullie te wachten.” Haastig schieten ze door het gangetje naar buiten. Langzaam lopen ze met z'n zessen naar het dorp.

Esther kijkt voortdurend om zich heen, ze heeft ogen te kort. Het is bijna vier jaar geleden, dat ze voor het laatst zo gewoon buiten liep. Ze kan het zich niet eens meer goed herinneren. In het dorp moet JanJaap alles aanwijzen.

Het is er druk; een vrolijke drukte. Er is geen school vandaag. De kinderen zijn allemaal buiten, en de meeste grote mensen ook. JanJaap ziet de meester van school. Die steekt lachend zijn hand op. Esther kijkt nieuwsgierig naar hem. Ze heeft zo dikwijls over hem gehoord, van JanJaap.

Midden in het dorp staan nog steeds de Canadese legerauto's. Weer zijn ze omringd door mensen, die de soldaten willen zien en met hen praten. JanJaap kijkt uit naar zijn vriend van de vorige dag, maar hij ziet hem niet. Jammer! Ze lopen om de wagens heen en bekijken ze van alle kanten. Ze kunnen er niet genoeg van krijgen.

Opeens voelt JanJaap twee handen op zijn schouders. Hij wordt opgetild en het volgende ogenblik zweeft hij boven de mensen, en wordt met een zwaai in de cabine van de legerauto neergezet. Verbouwereerd kijkt hij om, recht in het lachende gezicht van de Canadese soldaat, die hem de chocola heeft gegeven. Die schuift hem nog een eindje verder door, zodat hij achter het stuur komt te zitten. Wat zit hij nu hoog!

Door de grote voorruit kan hij al de mensen om de auto zien staan. Zijn vuisten grijpen het stuurwiel. Hij zou zo weg willen rijden. De soldaat is naast hem komen zitten, en steekt een sigaret op. Wat zou JanJaap graag met hem willen praten, net als vader gister deed . . . Opeens ziet hij Esther tussen de mensen staan. Helemaal alleen. Ze kijkt een beetje angstig om zich heen, nu JanJaap zo plotseling is verdwenen. Zoekend begint ze door de groep mensen te lopen. Maar in de auto kijkt ze niet.

„Esther, Esther,” roept JanJaap vanachter het stuur. Ze hoort hem niet. JanJaap weet er echter wel raad op. Hij heeft de claxon gevonden. Vliegensvlug drukt hij erop. Toet, toet,

gaat het opeens. De mensen kijken allemaal op, en beginnen te lachen als ze JanJaap in de cabine ontdekken. JanJaap probeert het nog eens. Toet, toet, toet.

Nu hoort Esther het ook. Haar gezichtje klaart op als ze JanJaap ziet zitten. De soldaat heeft het begrepen. Hij springt de wagen uit en gaat Esther halen. Zet haar dan naast JanJaap in de cabine.

„O, kijk, daar zijn vader en moeder,” wijst Esther, „toe JanJaap toeter nog eens.” Ze begint alvast te wuiven. Haar ouders wuiven lachend terug.

Later lopen ze weer verder door het dorp; tot ze bij de kerk komen. De deuren staan wijd open, en de hekken van het kleine kerkhof ook. Vader blijft stilstaan, midden op de weg. Zijn hand gaat omhoog.

„Kijk eens,” zegt hij. Zijn stem is een beetje schor. Nu zien de anderen het ook.

Van de kerktoren wappert een vlag. Een vlag met rode, witte, en blauwe banen. En een oranje wimpel wappert lustig mee. De Nederlandse vlag! Voor het eerst na vijf jaren waait ze van de kerktoren. Uitdagend steken haar fleurige banen af tegen de blauwe voorjaarslucht . . .

Door de open kerkdeuren komt plotseling muziek. De zware orgeltonen stromen naar buiten. Er blijven meer mensen staan. Ze luisteren. JanJaap weet opeens wat het is. Het Wilhelmus! Hij kent de woorden ook. Die heeft moeder hem geleerd.

Wilhelmus van Nassauwe, ben ik van Duitsen bloed.
Den Vaderland getrouwe, blijf ik tot in den dood.
Een prinse van Oranje, ben ik vrij onverveerd,
De koning van Hispanje heb ik altijd geëerd,

speelt het orgel. Heel aarzelend begint er iemand mee te zingen. Meer mensen volgen. JanJaap kijkt op naar zijn va-

der. Die knikt hem toe. Nu zingen ze allemaal mee. Vader en moeder, Esther en haar ouders, en JanJaap. En alle mensen die daar op de weg staan, dicht bij de open kerkdeuren. En het is niet aarzelend meer. Ze zingen uit volle borst, zodat het luid door het kleine dorp klinkt.

De organist heeft hen gehoord; hij houdt niet op na het eerste couplet. Hij speelt door. Het tweede volgt en het derde. Steeds meer mensen komen toelopen en zingen mee. JanJaap voelt zich zo blij en ook trots; omdat hij alle versjes kent, en ook omdat Esther naast hem staat, zo maar gewoon tussen de mensen, en ook meezingt. Ze kent alle coupletten, net als JanJaap.

Als het orgel eindelijk zwijgt, wandelen ze het kleine kerkhof op. Vandaag is het er niet stil. Door de wijd open hekken komen en gaan veel mensen. Bijna allemaal lopen ze naar de plaats waar de verongelukte vliegers zijn begraven.

Maar JanJaap herkent de graven bijna niet. Er is geen donkere aarde te zien, en ook geen gras. Ze zijn bedekt met bloemen. Voorjaarsbloemen in alle kleuren, en takken van bloeiende struiken. Dankbare mensen hebben ze uit hun tuinen geplukt, en komen ze nu neerleggen op de graven van de vliegers.

JanJaap kijkt om zich heen. Hij zou graag ook iets neer willen leggen. Maar rond hun huisje bloeien nog geen bloemen. Moeder raadt zijn gedachten.

„We kunnen geen bloemen brengen,” zegt ze zacht, „maar we zullen nooit vergeten wat ze voor ons hebben gedaan, hè JanJaap?”

JanJaap knikt. Hij denkt aan de overtrekkende vliegtuigen en de vlammen in de nacht. Dan lopen ze langzaam terug over het brede grindpad. De lentewind strijkt zacht over de bloemen op de graven.

Ze lopen weer door het vrolijk drukke dorp, als er opeens een donkere schaduw naast hen schuift, die plagend toetert. Een

paar lachende ogen achter dikke brilleglazen kijken hen over een half open raampje aan. Het is de dokter. Hij stopt zijn auto, en komt achter het stuur vandaan.

„Wel, wel,” lacht hij, „daar hebben we JanJaap en Loesje. Of mag ik nu wel Esther zeggen?” Plagend trekt hij haar aan een donkere vlecht.

JanJaaps vader en moeder zijn dichterbijgekomen en schudden hem hartelijk de hand. „En dit zijn Esthers ouders,” zegt vader dan. „Esthers ouders,” herhaalt de dokter verbaasd, „maar waar . . .” Lachend vertellen ze hem alles.

Het is al ver in de middag, als ze eindelijk naar huis toe gaan. Ze zijn Egbert en Kees met hun ouders tegengekomen, en weer hebben ze alles moeten vertellen. Met elkaar lopen ze het dorp uit. Egbert, JanJaap en Esther voorop, opgewonden pratend.

Dicht bij het huisje van de palingvisser, herinnert Esther zich opeens het poesje. Als ze het nu meteen vraagt . . .

Haar ouders vinden het dadelijk goed. Gelukkig is de visser thuis. Met z'n drieën gaan ze naar binnen. De beide kleine poesjes worden van alle kanten bekeken. Het is erg moeilijk, maar tenslotte kiest Esther het effen grijze met het grappige witte befje. Het is helemaal niet bang voor zijn nieuwe vrouwtje; behaaglijk nestelt het zich in haar armen.

„Heb je er al een naam voor?” vraagt de palingvisser.

„Nog niet,” zegt Esther, „maar we zullen een mooie uitzoeken, hè JanJaap?”

„Als je er een hebt gevonden, moet je het me maar eens komen vertellen,” lacht hun vriend. Dat beloven ze.

Thuis spelen ze met de poesjes, terwijl hun moeders voor het eten zorgen. Vader is naar de zolder geklommen, en rommelt daar wat in een donkere hoek. Na een poosje komt hij terug met een pakje in zijn handen. Nieuwsgierig komen JanJaap en Esther dichterbij, als hij het papier loswikkelt. Er komt een

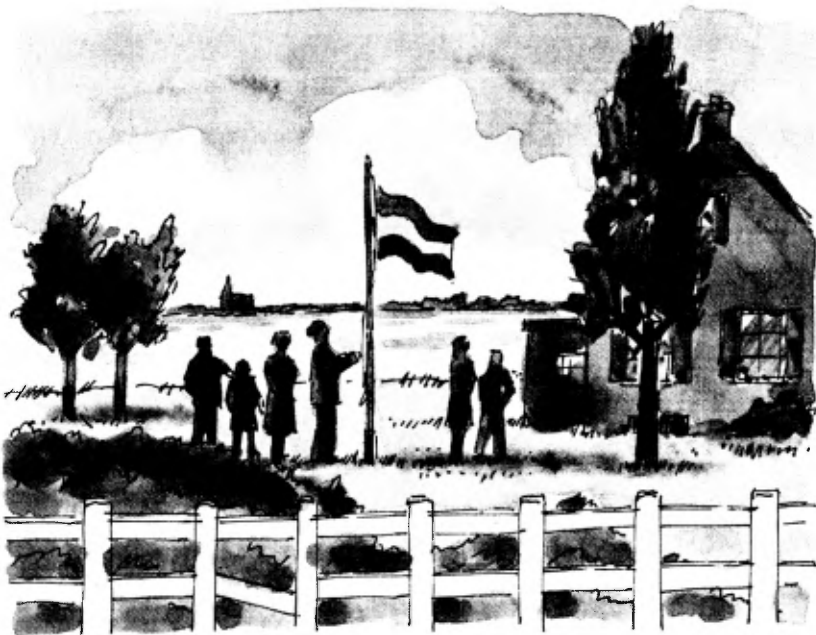

witte lap te voorschijn. Voorzichtig vouwt vader die verder open. De lap is niet alleen wit, maar ook rood en blauw . . .

„Een vlag,” roepen Jan Jaap en Esther tegelijk. Vader lacht. „Die hebben we al deze vijf jaar trouw bewaard, onder in die oude koffer, die op de zolder staat,” zegt hij. „Nu gaan we haar ophangen, kom maar mee.” Ze gaan allemaal mee naar buiten. De moeders vergeten zelfs het eten.

Naast het huisje staat de hoge vlaggestok. Die is altijd leeg geweest. Maar nu bindt vader de vlag eraan, en hijst haar dan langzaam naar boven. De wilde wind grijpt het doek, dat meteen luidruchtig begint te klapperen.

„De wimpel,” zegt moeder opeens, „we zouden bijna de wimpel vergeten.” Ze verdwijnt haastig in huis, en klimt ook naar de zolder. Met een ander, veel kleiner pakje, komt ze

terug. Er komt een heldere oranje wimpel uit, met een dikke kwast aan het eind.

Nu moet vader de vlag weer naar beneden halen, om de wimpel eraan te kunnen binden. Gespannen kijken ze allemaal toe, als de vlag en wimpel eindelijk samen langs de vlaggestok omhoog worden getrokken.

Vader bindt het touw stevig vast. „De voorjaarswind zou er waarschijnlijk wat graag met al dit moois vandoor gaan,” lacht hij.

„Wat een prachtig gezicht,” zegt Esthers moeder dankbaar. Ze kijkt JanJaap en zijn vader en moeder aan. „We zullen dit nooit vergeten, en we zullen ook nooit vergeten wat jullie voor ons hebben gedaan, al deze maanden.”

Ze strijkt JanJaap even over zijn blonde haar. „Jij bent een dappere jongen, JanJaap,” zegt ze. JanJaap krijgt een kleur bij die lof. Hij kijkt rond over het stille meer.

De avondzon spreidt haar vriendelijk licht over de sloten en plassen. Het water zakt steeds meer. Iedere dag komt er meer land bovenuit. Het zal nu gauw helemaal droog zijn. Dan zal er gras zijn, en bloemen in bonte kleuren, die zachtjes wiegelen in de lentewind. En er zullen geen Duitse soldaten meer komen. Esther en haar ouders hoeven niet bang meer te zijn. Ze zijn vrij!

De bange winter is eindelijk voorbij!

's Avonds ligt JanJaap in zijn bed op de zolder. Het is er nu niet zo donker meer. De raampjes zijn niet langer verduisterd. Vader heeft het zwarte papier eraf gehaald. Nu zijn er lichte vierkantjes in de donkere wanden, en precies zulke lichte vierkantjes op de vloer. Dat doet de maan, die glanzend, hoog aan de hemel staat.

JanJaap ligt naar die lichte plekken te kijken. Het ene raampje staat een eindje open. De nachtwind glipt naar binnen, en vindt hem in zijn warme bed. Nu duikt hij nog wat

dieper onder de dekens.

Op het voeteneind van zijn bed beweegt iets. Een zwart lijfje tript behoedzaam over het dek. Het maakt een zacht miauwgeluidje. Jan Jaap hoort het. Hij lacht een beetje, en steekt zijn hand uit.

„Kom maar hier,” fluistert hij. Moortje vouwt zich behaaglijk in het warme holletje van de dekens. Tevreden begint ze te spinnen. En zo vallen ze samen in slaap.